

OSONA, UNA COMARCA AMB TOTS ELS COLORS

Pla comarcal per la igualtat per raó d'orientació
sexual i identitat de gènere a Osona

Informe de la primera fase:
diagnòstic de les realitats del col·lectiu LGTB

Equip tècnic:
Gerard Coll-Planas (direcció)
Belén Herrero Sánchez
Grup d'Estudis de gènere: traducció, literatura, història i comunicació
Universitat de Vic - Universitat Central de Catalunya

Un projecte de:

Consell Comarcal d'Osona

 Ajuntament de Vic

 Ajuntament de Manlleu

 Ajuntament de Torelló

 Mancomunitat LA PLANA

 TALCOMSOM
Associació LGTB

Equip motor:

El projecte i la redacció del present informe ha estat seguit per un equip motor format per les següents persones.

_ Gerard Coll-Planas: UVic-UCC i director del projecte.

_ Núria Muñoz Carreras: Tècnica d'Igualtat del VicDonesSIAD Osona de l'Ajuntament de Vic i Consell Comarcal.

_ Belén Herrero Sánchez: Tècnica d'igualtat i psicòloga del SIAD de l'Ajuntament de Manlleu i tècnica de recerca del projecte.

_ Maria Villegas Jiménez: Coordinadora de joventut i infància i polítiques d'igualtat de l'Ajuntament de Torelló.

_ Bet Pol Montmany: Tècnica d'igualtat de la Mancomunitat de La Plana

_ Isàvena Opisso Atienza: Vocal de l'associació LGTB TALCOMSOM

_ Marc Arumí: Secretari de l'associació LGTB TALCOMSOM

_ Marc Parareda: President de l'associació LGTB TALCOMSOM

Coordina:

 UVIC | CEIG, Centre d'Estudis Interdisciplinaris de Gènere | GETLHC, Grup d'Estudis de Gènere: Traducció, Literatura, Història i Comunicació

Amb el suport de:

 Diputació Barcelona

 Generalitat de Catalunya
Departament de Benestar Social i Família
Secretaria de Família

01	Presentació del projecte	4
02	Treball de camp	7
03	Anàlisi de la situació	14
	3.1. Espai públic	14
	3.2. A la feina	18
	3.3. Àmbit educatiu/formatiu	21
	3.4. Relacions familiars	26
	3.5. Amistats	29
	3.6. Llocs d'oci	30
	3.7. Esport	32
	3.8. Als centres sanitaris	33
	3.9. Administració pública	35
	3.10. Mitjans de comunicació	36
	3.11. Religió	36
	3.12. Població d'origen immigrant i diversitat sexual	37
04	Anàlisi personal municipal	45
	4.1. Incorporació de la perspectiva LGTB	45
	4.2. Transversalitat del tema	46
	4.3. Formació	47
	4.4. Necessitat de les polítiques d'igualtat LGTB	48
05	Conclusions	50
06	Continuïtat del projecte	52
	Referències bibliogràfiques	54
	Annex 1. Qüestionari col·lectiu LGTB i població general	56
	Annex 2. Qüestionari treballadors municipals	59
	Annex 3. Difusió del procés	62

Presentació del projecte

La situació del col·lectiu LGTB (lesbià, gai, transsexual, bisexual i intersexual) que viu a pobles i ciutats de Catalunya presenta destacables diferències respecte la del que viu a Barcelona i la seva àrea metropolitana: la manca de referents i de llocs de trobada, formes diferents d'expressió de l'homofòbia i la transfòbia, la sensació d' haver-se de traslladar a la capital per poder viure d'acord amb la seva identitat de gènere o orientació sexual, etc. Aquesta és una realitat poc estudiada i els referents sobre com intervenir en aquests entorns per tal d'afavorir una major igualtat són ben escassos.

Si ens centrem en el cas específic d'Osona, a això hi hem de sumar que la diversitat ètnica de la comarca també genera un panorama diferent en relació a la vivència de l'homosexualitat, la transsexualitat i la bisexualitat. Per això, el projecte és una oportunitat per entendre com els col·lectius d'immigrants entenen la diversitat sexual i de gènere, quines són les vivències de les persones LGTB immigrants i com les persones LGTB autòctones es relacionen amb les persones immigrants.

A partir de finals de 2013, a iniciativa de l'associació TALCOMSOM, diferents ajuntaments de la comarca d'Osona i el mateix Consell Comarcal van aprovar mocions en els plens municipals contra l'homofòbia i per l'elaboració d'un pla comarcal contra l'homofòbia. Arran d'aquest compromís, els diferents ens de l'administració local que varen aprovar la moció (Consell Comarcal i

ajuntaments de Manlleu, Torelló i Vic) van acordar treballar conjuntament i coordinadament per elaborar el Pla d'igualtat per raó d'orientació sexual i identitat de gènere d'Osona d'una forma participativa i acompanyada d'un procés de diagnòstic.

Aquest compromís polític ha quedat reforçat per l'aprovació al Parlament de Catalunya de la *Llei per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a eradicar l'homofòbia i la transfòbia* (octubre de 2014), que dóna un nou impuls a la implementació de mesures efectives contra la discriminació del col·lectiu en el context català.

El procés s'executa des d'un grup motor constituït per les tècniques dels municipis implicats, persones de l'associació TALCOMSOM i s'hi afegeix la Universitat de Vic- Universitat Central de Catalunya amb l'encàrrec de coordinar la diagnosi, el procés participatiu i la redacció del Pla. Per tal de portar a terme el projecte, es compta amb el suport tècnic i econòmic de la Diputació de Barcelona (Oficina de Polítiques d'Igualtat i Drets Civils, Gerència de Serveis d'Igualtat i Ciutadania, Àrea d'Atenció a les Persones) i de la Generalitat de Catalunya (Pla interdepartamental per a la no discriminació de les persones homosexuals i transsexuals, Secretaria de Família del Departament de Benestar i Família). En aquest informe es poden trobar els resultats de la primera fase del procés: el diagnòstic de la situació del col·lectiu LGTB a la comarca. Al

següent apartat es presenta el treball de camp portat a terme. A continuació, es sintetitza quines són les realitats del col·lectiu en diferents esferes de la vida social (espai públic, educació, feina, oci, etc.). Finalment, es presenta la continuació del projecte, les conclusions principals del procés i es mostren, en forma d'annex, els dos qüestionaris elaborats per recollir informació de la població general i del personal municipal.

Terminologia

A continuació, presentem un glossari de les definicions dels termes específics que utilitzem al llarg d'aquest document amb l'objectiu de facilitar la lectura a les persones que no estiguin familiaritzades amb la matèria.

- **Bisexual** fa referència a una persona que es pot “sentir atreta emocionalment o sexualment per persones de més d'un sexe” (Takács, 2006).
- L'**expressió de gènere** és “l'expressió d'un mateix com a dona o com a home (o ambdós o cap d'ells) en la presentació externa o l'aparença a través del comportament, la indumentària, el pentinat, la veu, els trets físics, etc.” (Takács, 2006). L'expressió de gènere es veu notablement condicionada per les expectatives socials que les persones tenen sobre com s'han de comportar els homes i les dones. L'expressió de gènere no ha de ser fixa ni ha de coincidir necessàriament amb el sexe o la identitat de gènere de la persona.
- La **identitat de gènere** “fa referència a l'experiència de gènere que una persona sent internament i individualment, que pot coincidir o no amb el sexe assignat en néixer, i comprèn la percepció personal del cos (que pot comportar, si així s'escull lliurement, la modificació de l'aparença a través de la medicina, la cirurgia o altres mitjans) i altres expressions de gènere, incloent-hi la indumentària, el llenguatge i la gestualitat. La identitat de gènere no és el mateix que l'orientació sexual, i les persones transsexuals es poden identificar com a heterosexuals, bisexuals o homosexuals” (FRA, 2009).
- L'**heteronormativitat** es defineix com “el reforç que s'observa, per part de moltes institucions socials, de determinades creences sobre el suposat paral·lelisme entre sexe, gènere i sexualitat, el qual es dona per fet. Algunes d'aquestes creences són: la idea que les persones es classifiquen en dues categories complementàries diferents: home i dona; que les relacions sexuals i conjugals només són normals si es donen entre persones de sexes diferents; que les relacions íntimes entre persones del mateix sexe no tenen valor sexual; [o] que a cada sexe li corresponen un rol natural a la vida.
- L'**heterosexualitat** és l'atracció emocional, romàntica o sexual envers les persones del sexe oposat.
- L'**homofòbia** “és la por o l'aversion irracional contra l'homosexualitat i contra les persones lesbianes, gais o bisexuals (LGB) basada en el prejudici” (FRA, 2009).
- L'**homosexualitat** és l'atracció emocional, romàntica o sexual envers les persones del mateix sexe.
- **Intersexual** fa referència a les persones que presenten una combinació intermèdia o atí-

pica de trets físics que s'atribueixen a homes i dones, com ara una combinació poc freqüent de cromosomes, variabilitat genètica o gonadal o diferències sexuals congènites.

- **Lesbofòbia** és la por o l'aversion irracional contra les dones lesbianes.
- **LGTB** és l'acrònim que es fa servir per a fer referència col·lectivament a les persones lesbianes, gais, transsexuals i bisexuals.
- L'**orientació sexual** fa referència a "la capacitat d'atracció emocional, afectiva i sexual profunda de les persones envers persones d'un altre gènere o del mateix gènere o de més d'un gènere, així com les relacions íntimes i sexuals que hi estableixen" (FRA, 2009).
- Les **persones transsexuals** són persones amb una identitat de gènere diferent del gènere assignat en néixer i que poden portar a terme canvis corporals (quirúrgics, hormonals, etc.) per adequar-se a la imatge corporal socialment establerta en funció del seu gènere sentit. Les dones transsexuals (o transsexuals femenines) han nascut en un cos masculí i se senten dones, mentre que els homes transsexuals (o transsexuals masculins) canvien de dona a home.
- La **transfòbia** "es pot descriure com la por irracional a la no-conformitat de gènere o a la transgressió de gènere, com ara la por o l'aversion a les dones masculines, els homes femenins, les persones *cross dressers*, transgènere, transsexuals o d'altres que no s'adiuen amb els estereotips de gènere.
- La **transsexualitat** descriu el fet que un individu s'identifiqui amb el gènere oposat al gènere que li ha estat assignat socialment d'acord amb els seus trets sexuals.

Per dur a terme el diagnòstic, els resultats del qual es presenten en el present informe, s'han utilitzat tres instruments que especifiquem a continuació.

Treball de camp

2.1.

Qüestionari on-line adreçat al col·lectiu i a la població general

Per tal de poder recollir informació directa de persones que volguessin donar el seu punt de vista sobre les problemàtiques del col·lectiu, es va elaborar una enquesta hostatjada en el blog <https://ambtotselscolors.wordpress.com/>. El blog i el qüestionari es van donar a conèixer en la presentació del projecte (30 d'abril de 2015) i a través de la xarxa de contactes dels ens implicats (vegeu 'Difusió del procés', a l'Annex 3 de l'informe).

El qüestionari tenia com objectiu conèixer les problemàtiques de les persones LGTB de la comarca en diferents àmbits (educatiu, espai públic, laboral, etc.) i recollir propostes d'actuacions que consideren que hauria de portar a terme l'Administració local. Vegeu el qüestionari complet a l'Annex 1.

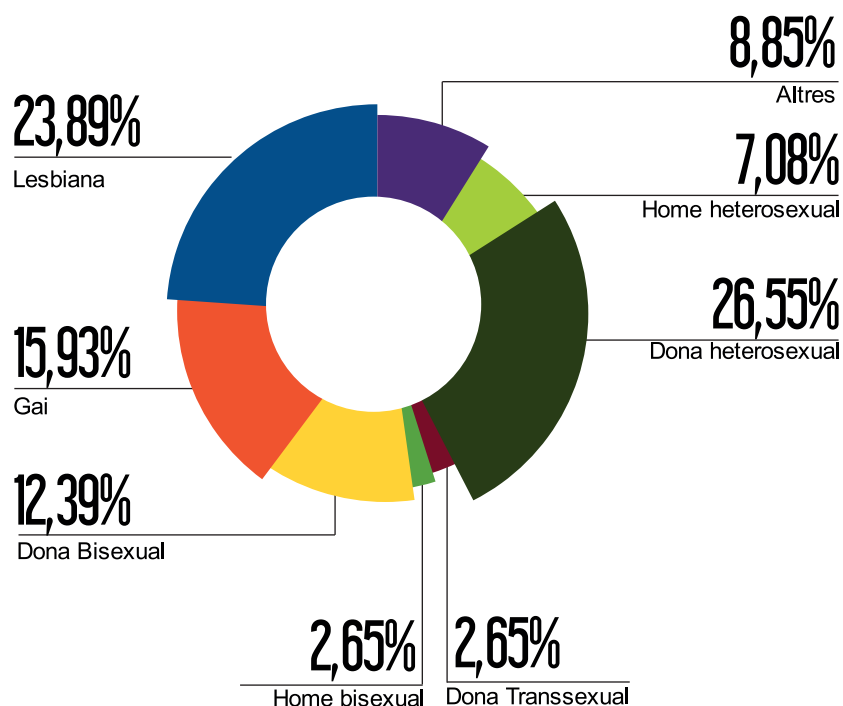
El qüestionari va estar actiu des del 30 d'abril fins el 5 d'agost de 2015. El blog va rebre un total de 1.260 visites (878 de les quals es van produir el mes de maig, període on es va concentrar la difusió). Es van rebre 114 respostes del qüestionari. Aquesta és una molt bona xifra si ho comparem amb processos similars. Per exemple, en el projecte *Diagnòstic de les realitats de la població lesbiana, gai i trans de Barcelona* (Coll-Planas i Missé, 2009), encarregat per l'Ajuntament de Barcelona entre 2008 i 2009 es

va a portar a terme un qüestionari similar que va rebre 454 respostes. Cal tenir en compte que aquell qüestionari anava dirigit a una població molt més àmplia i que, a diferència del projecte actual, es van destinar recursos a publicitar-ho (a través d'anuncis a mitjans de comunicació i pàgines web, de postal free, etc.).

A continuació presentem el perfil de persones que han respost el qüestionari. Pel que fa al gènere i l'orientació sexual, veiem que la majoria de les persones que han respost són dones: lesbianes (23,89%), heterosexuales (26,55%), bisexuals (12,39%) i transsexuals (2,65%). Això implica que un 65,5% de les respostes han estat de dones. Si tenim en compte que un 8,85% de la resta de persones han respost la categoria 'Altres', això implica que només un 25,67% de respostes han estat de persones que s'han identificat com a homes (gais, bisexuals, heterosexuales o trans).

Resulta especialment sorprenent que hi hagin més respostes de dones lesbianes i bisexuals (36,28%, en conjunt) que d'homes gais i bisexuals (18,58%), ja que habitualment els gais prenen més protagonisme quan es porten a terme aquest tipus d'iniciatives i sol costar més aconseguir la participació de les dones lesbianes i bisexuals.

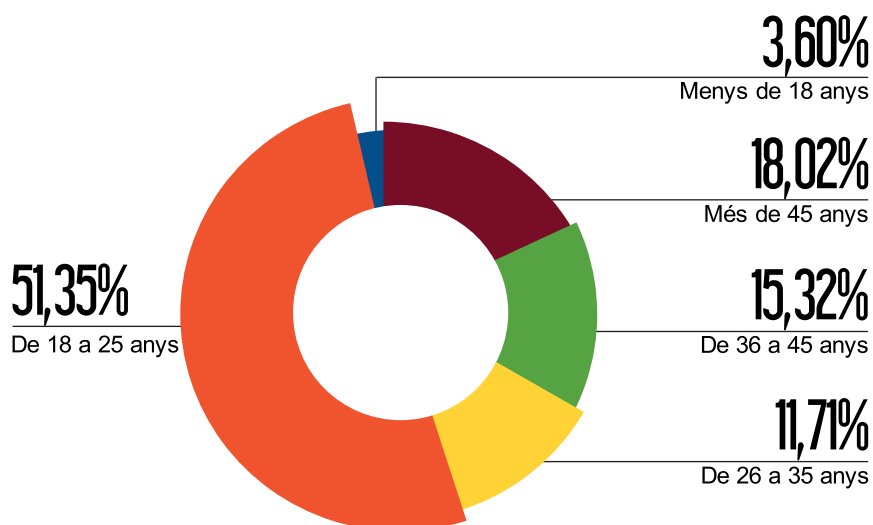
Orientació sexual

En relació a l'edat

Pel que fa a l'edat, una mica més de la meitat de les persones que han respost tenen entre 18 i 25 anys (51,35%). Aquest fet segurament es deu a que són persones molt familiaritzades amb internet, per la qual cosa s'han trobat còmodes amb un blog i un qüestionari electrònic. També es deu

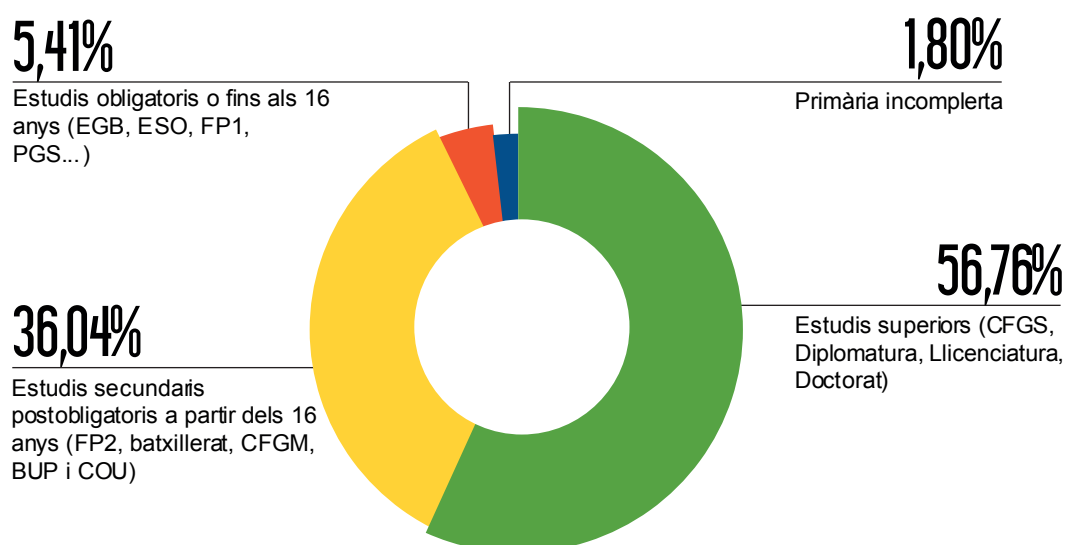
a que es va fer una àmplia difusió del projecte a l'alumnat de la UVic-UCC, que es mou majoritàriament entre aquestes edats. El grup d'edat que ha respost menys ha estat el de menys de 18 anys (al que era més difícil accedir-hi).

Formació

En relació al nivell d'estudis acabats, han respost molt majoritàriament persones amb estudis superiors (56,76%) o amb estudis secundaris postobligatoris (36,04%), molts dels quals és probable que siguin estudiants universitaris.

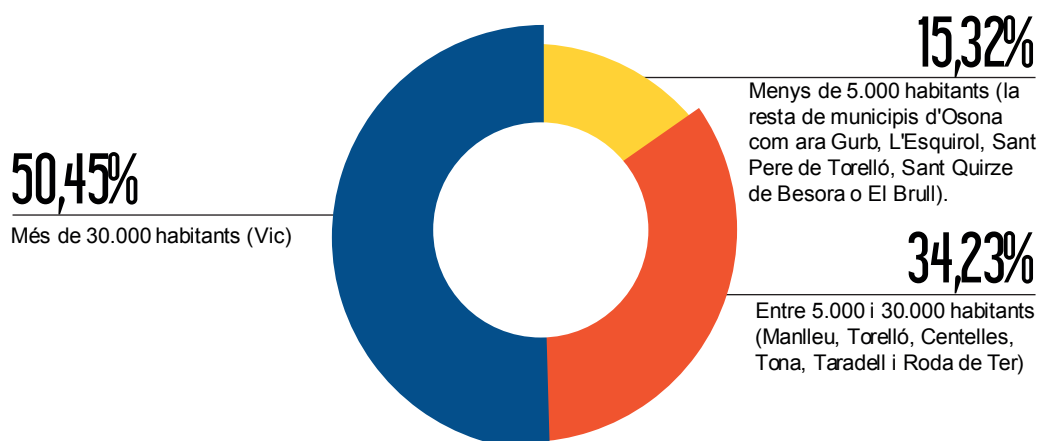
Aquest un biaix era en certa forma esperable tenint en compte el tipus de pregunta i el format virtual del qüestionari. Per aquest motiu, ja d'entrada vam optar per accedir a altres perfils de població a través de les entrevistes.

Població

Finalment, sobre el municipi de residència, la meitat de les persones resideixen a una població de més de 30.000 habitants (50,45%), el

34,23% viuen a municipis d'entre 5.000 i 30.000 habitants i el 15,32% a pobles de menys de 5.000 habitants.

2.2. Entrevistes a persones del col·lectiu i a informants clau

Com que érem conscients de que les respostes al qüestionari electrònic tindrien certs biaixos pel que fa a factors com l'edat, el nivell d'estudis, l'origen o el perfil de persona, vam portar a terme entrevistes semiestructurades a persones amb perfils específics del col·lectiu a les que seria difícil accedir a partir de l'enquesta on line i a informants clau que per la seva professió o experiència tinguin una visió rellevant sobre àmbits específics del col·lectiu.

En un total es van entrevistar 21 persones el perfil de les quals es detalla a la següent taula. En alguns casos l'entrevista va ser individual i en d'altres col·lectiva (en el cas de persones que ja es coneixien i tenien un mateix perfil). Per tal de preservar l'anonimat, hem utilitzat pseudònims i no mostrem informació que pugui identificar les persones entrevistades.

Perfil de les persones entrevistades

	Pseudònim	Perfil	Franja d'edat	Municipi de residència
1	Alexandra	Dona, lesbiana, futura mare	36-45	Més de 30.000 habitants (nascuda a Barcelona)
2	Aleix	Home, gai	18-25	Més de 30.000 habitants
3	Pere	Home, gai	36-45	Més de 30.000 habitants
4	Núria	Dona, heterosexual, tècnica de diversitat i ciutadania	36-45	Menys de 5.000 habitants (treballa en un municipi d'entre 5.000 i 30.000 habitants)
5	Glòria	Dona, transsexual, activista	56-65	Menys de 5.000 habitants
6	Eugeni	Home, gai	36-45	Menys de 5.000 habitants
7	David	Home, gai	26-35	Entre 5.000 i 30.000 habitants
8	Manu	Home, gai	18-25	Entre 5.000 i 30.000 habitants
9	Albert	Home, heterosexual, ex-educador	26-35	Entre 5.000 i 30.000 habitants
10	Mercè	Dona, lesbiana, mestra d'educació primària	36-45	Més de 30.000 habitants (nascuda a un poble de menys de 5.000 habitants)

	Pseudònim	Perfil	Franja d'edat	Municipi de residència
11	Ahmed	Home, gai, marroquí	26-35	Entre 5.000 i 30.000 habitants que limita amb Osona (nascut al Marroc)
12	Laia	Dona, lesbiana, mare	36-45	Més de 30.000 habitants
13	Dolors	Dona, lesbiana, mare	36-45	Més de 30.000 habitants
14	María	Dona, gran, bisexual	Més de 65	Més de 30.000 habitants (nascuda a ciutat de Castella-Lleó)
15	Omar	Home, heterosexual, d'origen marroquí	26-35	Entre 5.000 i 30.000 habitants (nascut al Marroc)
16	Íngrid	Dona, lesbiana, originària d'Amèrica Llatina	36-46	Entre 5.000 i 30.000 habitants (nascuda a Amèrica Llatina)
17	Joan	Home, gai, amb fills de matrimoni anterior	36-45	Entre 5.000 i 30.000 habitants (nascut a un poble de menys de 5.000 habitants)
18	Nadia	Dona, heterosexual, d'origen marroquí	18-25	Barcelona (nascuda a municipi d'entre 5.000 i 30.000 habitants)
19	Wafae	Dona, heterosexual, d'origen marroquí	18-25	Entre 5.000 i 30.000 habitants (nascuda al Marroc)
20	Alicia	Dona, heterosexual, mare d'un fill gai	56-65	Entre 5.000 i 30.000 habitants (nascuda a poble d'Andalusia)
21	Jose	Home, heterosexual, pare d'un fill gai	56-65	Entre 5.000 i 30.000 habitants (nascut a poble d'Andalusia)

Considerem que, en termes generals, aquesta mostra ens ha permès ampliar l'heterogeneïtat de les realitats del col·lectiu. Tot i això, considerem que hi ha especialment tres buits: el de persones trans, el de persones d'origen marroquí que s'identifiquin com a LGTB, i el de persones intersexuals. Pel que fa a les persones transsexuals, vam poder entrevistar una dona de mitjana edat, però tot i els múltiples intents no vam aconseguir entrevistar persones més joves transsexuals que havíem localitzat. En relació a les persones d'origen marroquí, tot i haver-n'hi, la seva realitat és molt dura i sol ser difícil localitzar-les i que acceptin fer una entrevista, encara que sigui completament anònima. Vam poder entrevistar

un noi d'origen marroquí que s'identifica com a gai i que, tot i no viure a Osona, resideix a un poble que delimita amb aquesta comarca i, per tant, la seva realitat ens ajuda a aproximar-nos a la d'altres nois amb aquest mateix perfil que visquin a municipis de la Plana. Vam tenir notícia de nois gais d'origen marroquí que sí que vivien a Osona però, malgrat els nombrosos intents, no han accedit a ser entrevistats. Finalment, cap persona intersexual va respondre el qüestionari ni va ser localitzada per ser entrevistada. Tenint en compte que es tracta d'un percentatge molt petit de la població i que sol ser molt invisible per l'estigma que comporta, considerem que aquest buit era previsible.

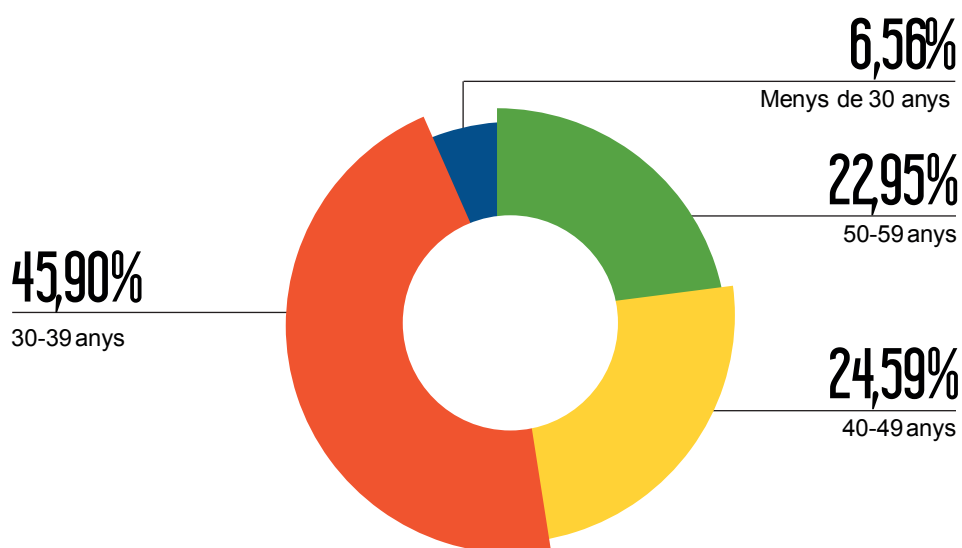
2.3.

Qüestionari a personal municipal

Amb l'objectiu de copsar l'opinió del personal municipal que serà en part responsable del disseny i implementació de les mesures incloses en el Pla d'igualtat per raó d'orientació sexual i identitat de gènere, es va dissenyar un qüestionari adreçat al personal que treballa en les diferents àrees dels ajuntaments d'Osona.

El qüestionari, que es pot veure a l'Annex 2, tenia com a objectius recollir el coneixement que tenen sobre les realitats del col·lectiu, si han fet alguna actuació al respecte i com creuen que es podria incorporar la realitat del col·lectiu en el seu àmbit de treball.

Es va rebre un total de 61 respostes, un 73,77% de les quals eren de dones i un 26,23% d'homes. Pel que fa a l'edat, la majoria de persones que han respost tenen entre 30 i 39 anys (45,90%). No hem obtingut respostes de persones majors de 60 anys i només un 6,65% tenen menys de 30 anys per tractar-se d'una franja d'edat que sol ser menys freqüent dins de l'estructura municipal.

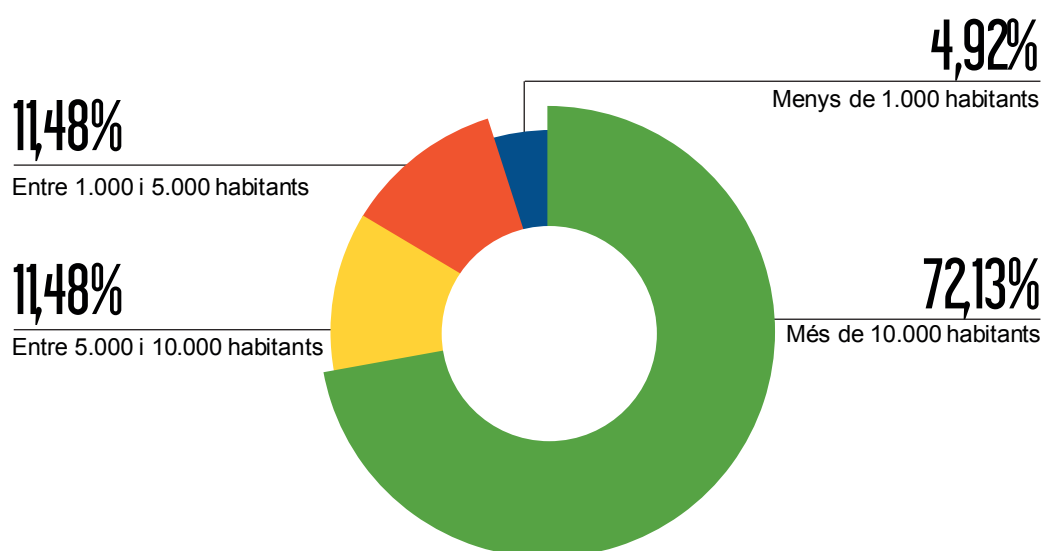

En relació a les àrees de treball,¹ ha contestat personal de les 22 àrees proposades (vegeu Annex 2) si bé en proporcions diferents. Les àrees més representades han estat Benestar Social (12,16%), Joventut (8,11%) i Cultura (7,43%). Les àrees amb menor representació són Immigració, Secretaria i règim intern, Comunicació, Igualtat i Atenció ciutadana.

Finalment, pel que fa al municipi on treballen cal dir que hem aplicat diferents franges de nombre d'habitants per tal de preservar l'anonimat de les persones que responien. Si, com en el qüestionari anterior, distingíem entre municipis de més de 30.000 habitants (Vic) dels d'entre

5.000 i 30.000 (Manlleu, Torelló, Centelles, etc.), el personal municipal de Vic hagués estat fàcil d'identificar si es creuava aquesta informació amb l'edat i l'àrea de treball. Per aquest motiu vam establir unes franges de població diferents que poden haver contribuït a sobredimensionar el percentatge de respostes de la franja més alta (municipis de més de 10.000 habitants). En tot cas, hem preferit optar per tenir dades menys precises i no posar en dubte la confidencialitat de les persones que responien. A la taula següent es pot veure la distribució de respostes en funció de la mida del municipi.

Habitants per lloc de treball

¹ Cal tenir en compte que els Ajuntaments tenen diferents formes d'organitzar les àrees. Per exemple, en funció de la mida del municipi Igualtat serà una àrea diferenciada o aquestes temàtiques seran abordades des d'un altre àmbit com Benestar social. De fet, a la comarca només hi ha 4 municipis que tinguin tècniques específiques d'Igualtat.

Anàlisi de la situació

En aquest apartat recollim, per àmbits, els resultats obtinguts del qüestionari obert a la població i de les entrevistes realitzades. Els àmbits que considerem rellevants i que requereixen més profunditat de la que hem pogut obtenir en el treball de camp (per exemple, el cas de la discriminació laboral de les persones transsexuals i del tractament de la diversitat sexual amb la població immigrada), han estat complementats amb dades d'altres estudis.

3.1. Espai públic

En relació a la presència pública del tema LGTB cal destacar que és una comarca on hi va haver la primera sol·licitud de matrimoni (l'any 1987) que va tenir una àmplia repercussió pública, hi ha una de les poques dones transsexuals visibles de Catalunya (la Marta Salvans), una de les primeres parelles de lesbianes amb fills visibles públicament (la Maria i la Marisol) i una associació LGTB de referència (TALCOMSOM), aspecte poc freqüent fora de Barcelona.

Tot i això, la posició majoritària de les persones LGTB davant la visibilitat en l'espai públic és tractar d'amagar-ho:

Jo diria som molt poc visibles. Jo rares vegades he vist pel carrer dos nois fent-se un petó, per no dir-te mai. (...) Tendim bastant a tenir molt interioritzat que és una cosa de casa nostra, que

fora al carrer no calen grans demostracions. Aleshores fa que hi hagin menys insults i coses perquè no ho fas visible. (Ent. Alexandra)

Tal i com apunta l'entrevistada, doncs, no es produeixen més incidents homofòbics i transfòbics perquè les persones eviten que se les identifiqui com a LGTB. Diverses persones informants consideren que aquesta tendència és molt marcada a Osona i especialment a Vic, on hi hauria una major preocupació per les aparences ("pel què diran") i això fa que sigui un territori més tancat a l'hora de visibilitzar comportaments que qüestionen les normes socials: "la gent de la Plana encara està una mica tancada vers aquests temes i, tot i que ho poden respectar, no es mostren oberts a veure situacions en que dues persones del mateix sexe es mostrin carinyoses en públic" (gai, de 18 a 25 anys).

Així doncs, no es tracta de que hi hagi una prohibició social explícita a mostrar l'afectivitat perquè la majoria de persones lesbianes, gais i bisexuals ja tracten per elles mateixes d'amagar-ho per por al rebuig o perquè ja han interioritzat que és una cosa de la qual avergonyir-se.

He après a no manifestar la meua condició afectiva en públic, tant que ara ja no seria capaç de fer-ho. Malgrat fa anys que estic fora de l'armari i que faig campanya per la normalització de la diversitat afectiva, he interioritzat no tenir manifestacions afectives en públic: donar la mà, fer un petó... Efectes col·laterals!! (Lesbiana, més de 45 anys)

Hi hauria interioritzada, a més, la lògica del que es coneix com a homofòbia liberal, que es defineix com una actitud de tolerància vers lesbianes i gais en la mesura que es despolititzin i retornin a l'espai privat, mantenint així l'esfera pública com a heterosexual (Mira, 2004):

Hi ha una mica la idea encara que tu a casa teves fes el que vulguis però no cal que ho expliquis a tothom, o que ho demostris pel carrer. A la gent no li agrada que en facis bandera o que en parlis obertament. (Ent. Alexandra)

Aquesta dinàmica implica doncs que hi ha una retroalimentació entre un entorn hostil i les pròpies persones LGTB que interioritzen la prohibició i la reproduïen. En altres casos, tot i que la pròpia persona visqui obertament la seva homosexualitat, el seu entorn continua tractant-ho com un fet a amagar:

Jo penso que a la gent li costa molt parlar-ne. O sigui, tothom ha conegut a la meua parella, però en canvi quan s'han de referir a ella, és en plan, vas a la fruiteria i et diuen "ha vingut la teva... la... la teva amiga". I dius, "és la meua dona, fa 15 anys que comprem aquí, saps perfectament que és la meua dona". O sigui, no reps homofòbia ni molts menys però quan la gent ho ha de verbalitzar li costa molt, encara que tu ho verbalitzis habitualment. (Ent. Alexandra)

Al marge d'aquesta resposta majoritària que implica amagar-se, les persones que expressen la seva afectivitat en públic relaten diferents tipus d'agressions (majoritàriament verbals) i males mirades que contribueixen a mostrar que la seva acció no és ben rebuda a l'espai públic:

Mirades pel carrer si ens agafem de les mans o ens fem un petó, i per aquest motiu no ho fem gaire. Hem tingut una agressió al tren (cops al vidre i crits) només per posar el braç a l'espatlla de l'altra persona. (Dona, de 26 a 35 anys)

En el terreny de les agressions verbals, diverses persones n'han relatat: un noi explica rebre "MOLTS insults per anar amb la meua parella per el carrer agafats de la mà" (gai, de 18 a 25 anys); es relata un cas en què dos nois es feien un petó a davant de l'estació de Vic i va passar un cotxe un parell de cops insultant-los (Ent. Pere); "gent homòfoba o senyores que no estan acostumades a veure això entre el jovent comenten que no estem bé del cap, que no és normal el que fem" (lesbiana, de 18 a 25 anys); o aquesta altra: "just l'altre dia tres nois d'uns 17 anys, després de demanar-los amablement si podien tancar la porta del tren, van insultar-me i dir-me de tot, començant per 'maricón'" (gai, de 18 a 25 anys).

L'efecte dels insults pot ser reforçar la idea que no convé o no és legítim mostrar afecte en l'espai públic, tot i que com mostra aquesta noia, això també depèn de com està la persona i com els entoma:

Sí que m'han dit coses quan vaig pel carrer. El dia a dia al sortir a donar un volt per qualsevol lloc, sempre hi ha el típic que et diu "lesbis", "bolleras". No obstant, m'agradaria dir que tampoc ho trobo com un insult per molt que ells ho diguin amb aquesta intenció, ja que per a mi, que em diguin lesbiana, no m'és cap insult; al contrari, és tot un privilegi. (Lesbiana, de 18 a 25 anys).

Aquests conflictes no afecten només la pròpia persona LGTB sinó que, especialment en entorns on les persones es coneixen molt entre elles, també té un impacte per les famílies:

Del meu poble, que és de 1.000 habitants, crec que vaig ser jo la primera a dir-ho. Sé que hi ha un noi gai ara que ho ha dit obertament. Costa més perquè et coneixen més, quan tu surts també surten els teus pares. Als meus pares els hi deien "la teva filla anirà a l'infern". Han sentit comentaris negatius i saps que has d'estar allà com a pilar dels teus pares perquè no es desmuntin. Van haver de lluitar però ara cap problema. En principi et jutgen per la por de la desconexença i a mida que et van coneixent i veuen que no passa res, els problemes desapareixen. (Ent. Mercè)

Tot i que com hem vist hi ha agressions verbals, les persones que expressen públicament afectivitat amb una persona del mateix sexe relaten rebre sobretot mirades que els fan sentir incòmodes: "quan em dono la mà amb algun noi, o ens fem un petó, molta de la gent ens mira com si fóssim uns bitxos rars" (gai, menys de 18 anys); "molts cops em sento una mica observada quan estic amb la meva parella a un lloc públic" (dona bisexual, de 18 a 25 anys); o una noia lesbiana que afirma que "la gent et mira de manera diferent i pots sentir-te que estàs fent alguna cosa dolenta", lamentant-se de que la mateixa mostra d'afecte passi desapercibuda si la fa una parella heterosexual.

El fet de viure hostilitat en l'espai públic, combinat amb conflictes en altres àmbits com el familiar o l'educatiu, porta a moltes persones LGTB a considerar que per tal de viure amb naturalitat

la seva identitat de gènere o orientació sexual no tenen més alternativa que anar a viure a una ciutat gran. És un fenomen tan generalitzat que en els estudis sobre el tema es parla d'"exili a la ciutat" (Eribon, 1999):

En alguns casos sí que he rebut insults o comentaris no agradables pel carrer de certes persones. Contínuament quan vaig amb la meva parella et sents observat per tothom i vas amb la por de fer alguna cosa que a alguna persona no li agradi i passi lo pitjor. Penso que en aquest sentit la societat està molt poc conscienciada i és molt poc educada i respectuosa amb la gent. Cal dir que jo que sóc de poble i ho noto més quan estic en el meu poble a quan me'n vaig a una ciutat. A la ciutat em sento lliure de fer el que jo vulgui ja que la gent està més acostumada a la diversitat. (Lesbiana, de 18 a 25 anys)

Així doncs, per algunes persones marxar a Barcelona és la principal alternativa per poder viure amb més llibertat. En altres casos, en canvi, la persona construeix dues vides en paral·lel: una al lloc d'origen on amaga el fet de ser LGTB i una altra a la ciutat, on viu obertament la seva orientació sexual o identitat de gènere. Segons planteja l'Aleix a l'entrevista, no es pot generalitzar en funció de l'edat:

Les persones de més de 30 anys potser són les que ho han tingut més difícil i han marxat més a Barcelona, però no és cert. Hi ha gent visible aquí a la comarca que mai han marxat i són d'aquesta edat i, en canvi, hi ha gent més jove que han marxat per no visibilitzar-ho. (Ent. Aleix)

Com exposa l'Aleix, tot i que hi ha persones que no troben la forma de viure a gust la seva sexualitat o identitat de gènere a la comarca, i altres que es queden però tracten d'amagar-ho quan estan a l'espai públic, altres ho viuen obertament sense haver de renunciar a viure al municipi on han nascut. Un exemple és la Laia, que recorda les reaccions de la gent quan va començar a sortir amb la seva parella per Vic:

La gent ens mirava però més per curiositat que per altra cosa i amb els nens encara més. Fins i tot les dones grans ens comenten que millor dues mares. Tothom ho veu com molt normal. Hem notat força recolzament. Mai hem sentit comentaris despectius. (Ent. Laia)

En David i en Manu són un altre exemple d'una parella que en el seu entorn s'han mostrat obertament. Per ells, aquesta "normalitat" per mostrar la seva afectivitat en públic rau en el suport que han rebut de les seves famílies:

Jo entenc que l'acceptació del nostre entorn és tan potent que ens dóna molta força. Perquè a casa, tant a casa meva com a casa seva el recolzament és tant potent, així com les meves amistats i les seves el recolzament és tant potent que ho tens tot, saps? No has de buscar res més, per tant tu ja ets feliç i no t'has de fixar amb altres persones. I jo entenc que aquest recolzament és tan ampli que s'ha ampliat al poble. Evidentment sempre hi ha gent que ho rebutgi però al poble en sí jo veig moltes parelles de lesbianes agafades de les mans i molta normalitat. Jo he vist passejant pel mercat una parella de noies, i la gent, m'hi he fixat, però no miren, s'ha convertit en normal i n'estic molt orgullós. (...) Vam ser els primers de o almenys el primer d'una persona més coneguda, que és el meu

cas, per la implicació en la societat civil o el que fos, que feia el pas i crec que això d'una manera o altra va ajudar a que algú altre ho pogués fer. (Ent. David)

Cal dir que l'impacte positiu que han generat en Manu i en David al seu entorn no treu que altres informants que viuen precisament al mateix poble en tinguin una experiència molt diferent. Aquest és el cas del Joan o d'aquesta noia bisexual que fa quatre anys que té una relació amb una noia:

Al ser petit el poble tots es coneixen. Quan hi ha un tema l'orientació sexual d'algú diferent a la resta, tot el poble ho comenta. Això és el que no m'agrada. Està en boca de tothom perquè tampoc n'han de fer res. Llavors és per aquest fet que no puc sortir al carrer de la mà de la meua parella. Seria impensable!!!! I sincerament és molt trist... (Dona bisexual, de 18 a 25 anys)

Pel que fa a propostes, hi ha coincidència en què l'objectiu és aconseguir que hi hagi una mentalitat més oberta per tal que les persones LGTB se sentin respectades a la seva comarca. Així ho recull aquest noi que ha participat al qüestionari:

Jo crec que a Vic falta que la gent s'obri més de ment, perquè molta de la gent que jo conec, (inclosos familiars) creuen que s'ha de seguir unes regles per ser 'normal', i el que jo els i intento explicar és que la normalitat és un aspecte molt relatiu, perquè el que a tu et pot semblar normal, a una altra persona no, i tot i així et respecti. (Gai, menys de 18 anys)

Per tal d'aconseguir-ho sorgeixen moltes propostes que pivoten en una paraula clau: visibilitat

zació. Aquesta es proposa aconseguir de dues formes. La primera és a partir de campanyes públiques que, d'una forma divertida, trenquin amb el caràcter heterosexista de l'espai públic.

Al marge, però, de les accions que es poden portar a terme per les administracions públiques o els mitjans de comunicació, surt amb insistència la necessitat que les pròpies persones LGTB vencin la por i mostrin la seva afectivitat a l'espai públic:

Jo crec que el més important, amb diferència, és promoure la visibilitat. M'explico: quan vaig descobrir que era lesbiana durant els primers mesos creia que era única al món. No coneixia cap homosexual (no sabia que ho eren), ni havia sentit de cap associació, ni res de res. Això em va fer sentir sola i com si el que sentia fos dolent. Si hagués tingut algun referent, algú amb qui parlar "com jo", hagués estat molt més fàcil per mi acceptar-me i anar sortint de l'armari. Per tant, animo la promoció d'actes de tot tipus per fer públic i habitual el fet de ser homosexual, etc. Una altra cosa interessant potser seria treballar amb els mateixos homosexuals, bisexuals i transsexuals perquè moltes vegades som nosaltres mateixos qui ens amaguem per por o qui no tractem el fet amb tota la normalitat que pertocaria. En la meua opinió el canvi ha de començar per les nostres pròpies actituds. (Lesbiana, menys de 18 anys).

El fet de que les persones LGTB fossin molt més visibles permetria mostrar-ne la diversitat, trencar estereotips i prejudicis, alhora que oferiria models i referents positius a les persones que encara no han acceptat la seva orientació sexual o identitat de gènere.

3.2. A la feina

Les persones transsexuals són clarament les que tenen més problemes en l'àmbit laboral. Tenint en compte la rellevància d'aquesta problemàtica i per compensar la informació de l'escassa mostra que hem pogut recollir en aquest estudi, complementem la informació amb altres estudis que ens permetin fer-nos una idea més àmplia de la problemàtica.

Per començar cal tenir en compte que segons un estudi recent portat a terme a la Unió Europea el 37% de les persones declaren haver-se sentit discriminades per ser transsexuals en el procés de buscar feina i el 27% han estat discriminades a l'entorn laboral en el darrer any (FRA, 2014), un percentatge que dobla el de lesbianes, gais i bisexuals que s'han sentit discriminats a la feina segons dades del mateix estudi. Només un 16% de les persones declaren ser obertament transsexuals als seus llocs de feina (FRA, 2014). Degut a aquest clima laboral sovint hostil, el 23% de les persones enquestades a l'estudi de Whittle et al. (2007) declaren que s'han sentit obligades a deixar el seu lloc de treball arran de la seva transició o l'han deixat perquè no sentien que els seus caps els donarien suport en la transició.

La transició de gènere és el moment més delicat, en el que més risc de discriminació i assetjament (Motmans et al. 2010). Segons Whittle et al. (2007), per les persones transsexuals la discriminació i les desigualtats es produeixen en el moment de la transició, moltes persones

transsexuals tenen trajectòries laborals positives fins el moment de començar a viure segons el gènere sentit.

Les dones transsexuals solen estar exposades a més discriminació i assetjament (Whittle et al., 2007; FRA, 2014). Arran de la transició, tenen més probabilitats d'experimentar assetjament, pèrdua de confiança per part dels caps, descens en la jerarquia laboral, reducció de la retribució, i acomiadament (Schilt i Wisawll, 2008; Law et al., 2011). Per exemple, la Glòria, que va fer la transició tenint plaça fixa a un ajuntament, explica a l'entrevista que quan va començar a viure com a dona diverses persones la van rebutjar. Per exemple, al vestuari que van fer per ella hi havia un cartell amb una silueta de dona que va aparèixer pintat. Aquesta experiència està en la línia dels resultats d'altres recerques que plantegen que els casos de situacions més discriminatòries els pateixen dones transsexuals en treballs no qualificats (Schilt i Wisawll, 2008; FRA, 2014).

Les persones que passen desapercubudes físicament, que tenen la documentació canviada i que decideixen no comunicar la seva transsexualitat tenen menys problemes d'inserció laboral que les persones que són visibles. Degut a les característiques corporals i als efectes dels tractaments mèdics, a les dones trans els sol costar més passar desapercubudes i invisibilitzar la seva trajectòria. Això es deu en part a la mateixa estructura i forma corporal (alçada, mida de les mans, la nou del coll...) i a que la teràpia hormonal sol fer menys efecte en les dones trans que en els homes trans. En l'enquesta, una noia

transsexuals d'entre 18 i 25 anys explica que no ha buscat feina encara perquè no té el DNI renovat, fet que evidencia la seva transició tot i que físicament no sigui identificable.

Pel que fa a persones bisexuals, lesbianes i gais, hi ha persones que destaquen que tenen un entorn laboral en el que poden parlar amb naturalitat de la seva homosexualitat. En algun cas es destaca que altres companys gais o lesbianes ja havien sortit prèviament de l'armari i, per tant, el terreny ja estava preparat. De fet, si es viu obertament, l'entorn laboral és una oportunitat pel diàleg i el trencament d'estereotips i prejudicis (Law et al., 2011):

A la feina per sort, en el moment que els hi vaig dir que era lesbiana, ningú va dir-me ni fer-me res. Al contrari, es van mostrar molt obertes i actives amb mi. De fet, hi havia qui no coneixia ningú homosexual així més d'a prop, i em demanaven moltes coses, molts dubtes que tenien.
(Lesbiana, de 18 a 25 anys).

Les experiències positives en relació a aquest àmbit per part de lesbianes, bisexuals i gais se situen en entorns molt variats. Per exemple, un noi gai (de 18 a 25 anys) explica que en dues feines (a una botiga de moda i a la restauració) les seves caps li van comentar que havia estat contractat precisament perquè era gai: "creien que aquest tipus de persones eren més sensibles i respectuoses". Hi ha experiències positives en sectors que resulten més sorprenents, com és el cas d'aquesta noia que treballa en la construcció:

Va ser curiós perquè ho vaig haver d'aclarir quan em vaig casar. Treballo en un ambient

molt masculista, és la part de la construcció. Ho duia molt en secret. Quan ho vaig haver de dir va ser una mica violent per mi. A partir d'aquí es va acceptar superbé, (Ent. Ingrid)

Jo vaig optar per fer teràpia de xoc. El primer dia de feina en plan "ah, dines de tupper?", "Sí, m'he l'ha fet la meva dona" zas, pum, s'ha acabat, sinó es comencen a crear els aquests... I ja es normalitza del tot. (Ent. Alexandra)

També resulten destacables els següents casos, el d'una pediatra i el d'una mestra, ja que en les professions que tenen a veure amb el tracte amb menors ha estat tradicionalment més difícil per les persones assumir públicament la seva homosexualitat o bisexualitat per por a ser rebutjades o a que sigui qüestionada la seva professionalitat:

Al meu entorn laboral no he tingut mai cap problema. Sóc pediatra, treballo al CHV, tinc consulta privada a la Clínica i també treballo a l'ICS. Tothom sap que sóc lesbiana, que tinc 4 fills amb la meva dona, que sóc militant activa del moviment LGTB. La direcció del meu hospital no s'ha pronunciat mai. El meu cap directe m'aprecia molt (segons diu) i els companys mai m'han fet cap lleig. (Lesbiana, més de 45 anys)

Sóc mestra i al meu entorn laboral comento amb naturalitat la meva identitat de gènere sense problemes. Sí que me trobat amb molta gent jove que es queda sobtada de la naturalitat amb que m'expresso i a vegades m'han dit que jo no sóc normal. (Lesbiana, de 36 a 45 anys)

Com veiem, tot i que aquesta darrera informant considera que pot viure la seva identitat "sense problemes", explica que s'ha trobat amb comentaris lesbòfobs per part d'altres mestres. A l'hora de compartir aquesta informació, l'Alexandra va optar per resoldre-ho de bon principi per sentir-se tranquil·la al respecte:

En altres casos, en canvi, la persona considera que no té perquè compartir-ho perquè argumenta que és un assumpte privat o que no és rellevant en relació a la seva feina. En d'altres, però, no es diu perquè no se senten que sigui un àmbit segur o perquè tenen por a rebre discriminacions. Per exemple, una noia bisexual (de 18 a 25 anys) explica que no vol que se sàpiga a la feina perquè la seva cap té "la ment molt tancada", o un noi gai (de 26 a 35 anys) que considera que no pot expressar-se obertament perquè "he pogut constatar que han estat només dues vegades, en 11 anys que fa que hi sóc, que han contractat a algú homosexual". En la mateixa línia, un noi gai (de 18 a 25 anys) apunta que no sent que pugui sortir de l'armari perquè en un bar on treballava van fer fora a un noi quan van saber que era gai.

Les bromes o acudits homofòbics que hi pot haver a l'entorn de feina també poden ser un fre a l'hora d'expressar sense problemes l'orientació sexual:

Son muy habituales los chistes o comentarios (sin mala intención) pero que usan vocabulario como "bollera" o "maricón", por tanto, mucha confianza para decir abiertamente que soy lesbiana, no hay. (Lesbiana, de 18 a 25 anys)

A diferència d'aquesta noia que considera que aquests acudits lesbòfobs són sense "mala in-

tenció”, un home gai de més de 45 anys considera que en el seu cas sí que van dirigits indirectament a ell: “No puc parlar amb naturalitat de la meva orientació sexual a la feina, estic treballant en una brigada i els comentaris que he d’escoltar no són diguem-ne correctes (...) i sempre semblen que es diuen per fer referència indirecta a la meva persona”.

Altres persones expressen que ho expliquen només a les persones amb qui tenen confiança i creuen que reaccionaran positivament:

En parlo amb naturalitat amb algunes persones que ja es poden considerar amics-companyes. Treballo en una empresa gran (càrnica), i a qui se’m fa més difícil explicar-ho és persones més grans (més de 50 anys) o persones immigrants. (Lesbiana, de 26 a 35 anys).

Cal tenir en compte, a més, que amagar aspectes importants de la pròpia identitat pot implicar una pressió que no et permeti desenvolupar el teu potencial al treball. A més, sol portar a evitar la interacció amb els companys de feina per tal d’evitar situacions que puguin revelar aquell aspecte que es vol amagar, fet que reverteix negativament tant en el rendiment com en el benestar en l’entorn laboral. Les persones que ho viuen obertament, en canvi, se senten alliberades d’estar constantment controlant les seves accions i poden establir relacions més còmodes amb els companys de feina, fet que millora la teva capacitat de treball i el compromís amb el seu lloc de feina (Law et al., 2011).

3.3. Àmbit educatiu/formatiu

Iniciem aquest apartat amb una cita que recull part dels temes que abordarem en aquest apartat:

No vaig ser una persona assetjada massa activament, simplement tenia pocs amics i em deixaven de banda amb els típics insults de ‘mari-cón’, ‘mariquita’, si és que se’n poden dir insults. El professorat no intervenia gaire ja que tampoc se n’assabentava massa i crec que la igualtat no era un tema que es tractés a les aules. Mai hem rebut classes de sexualitat que no fos l’heterosexualitat, ningú ens havia parlat d’això amb normalitat. No ha estat fins a aquest any que l’associació TALCOMSOM va venir a parlar del tema, primera vegada, 2n de Batxillerat, una mica tard pel que a mi respecta. (Gai, menys de 18 anys)

L’experiència d’aquest noi recull algun dels elements més comuns de la realitat que hem trobat en el treball de camp i que anirem desgranant a continuació: un assetjament constant però de baixa intensitat, un professorat que no ho veu o no sap com intervenir, una mirada heterosexista al tractar la sexualitat, i la presència d’intervencions puntuals que no són regulars ni travessen el dia a dia de la pràctica educativa. En aquest sentit, estudis amb una base mostral més àmplia com *Homofobia en las aulas* (COGAM, 2013) (basat en 5.272 respostes d’alumnes de l’ESO) mostren que el 31,91% de l’alumnat percep discriminació en el seu centre educatiu i el 41,48% considera que el professorat fa poc o res quan hi ha un cas d’assetjament.

Pel que fa a l'heterosexisme, una noia heterosexual (de 18 a 25 anys) afirma que “no es tracta el tema de la diversitat sexual, és a dir, es dona com per fet que tots som heterosexuals”. En la mateixa línia s'expressa una dona lesbiana (de 36 a 45 anys), que considera que “en el món educatiu la realitat de les persones LGTB s'obvia, és a dir, la majoria de professorat no contempla la possibilitat de tenir alumnes LGTB a les seves aules, i en conseqüència fan servir un llenguatge heteronormatiu constantment”. Això es trasllada en el tracte del professorat amb l'alumnat, però també en els continguts de classe (inclús quan es parla de sexualitat):

La diversitat sexual es tracta una mica (ni de bon tros suficientment) però de la diversitat de gènere no n'he sentit mai a parlar dins d'una aula. Això és especialment evident a les classes d'educació sexual, que estan enfocades clarament a heterosexuals i del homosexuals se'n parla poquíssim i només per dir que s'han de respectar, etc. Vaja, que si ets homosexual d'allà d'educació no en treus gaire. (Lesbiana, menys de 18 anys).

La següent cita ens il·lustra un exemple molt concret de com l'heterosexisme es trasllada de formes, molt sovint subtils, en el material educatiu:

Com a adulta, l'experiència recent que tinc és la de l'aprenentatge d'idiomes. Els llibres de text són molt estigmatitzats, presenten sempre models familiars nuclears i els exercicis semblen donar per suposat que tothom és heterosexual. En l'aprenentatge d'idiomes sovint surt el tema de amb qui vius o que fas els caps de setmana, temes que has de parlar de la parella. (Lesbiana, de 36 a 45 anys)

L'assetjament homofòbic se sol activar no per raó de la sexualitat (ja que sovint s'inicia abans que la persona assetjada hagi desenvolupat la seva orientació sexual o tingui parella) sinó per l'expressió de gènere: el fet de que un nen tingui més amigues o li agradi la dansa, o el fet que a una noia li agradi molt jugar a futbol es prenen com a indicis d'homosexualitat a partir dels quals s'activen els insults i les agressions. Per aquest motiu, un noi gai (de 26 a 35 anys) explica: “Quan jo era petit m'havien dit ‘maricón’ i em va costar molt esforç d'autoestima per demostrar que era com ells, esborrant i anul·lant qualsevol impuls, mirada, gest, sentiment que em pogués delatar”. És a dir, com que el que activa l'assetjament és el fet de ser efeminat, l'estratègia de protecció del noi és fer un esforç d'autocontrol per eliminar tots aquells trets femenins i potenciar els masculins.

L'assetjament veiem que es comença a activar a primària, sent a secundària on se solen produir els casos més conflictius. Cal tenir en compte que en l'adolescència les agressions homofòbiques constitueixen una forma de reforçar les identitats de gènere per les noies i, sobretot, pels nois. És a dir, que la masculinitat i la feminitat es construeixen a partir de distingir-se (sexisme) i de negar aquelles persones que no compleixen la norma (entre elles, les persones que es considera que són LGTB). De fet, en David explica a l'entrevista que un dels nois que més durament el va assetjar es va posar en contacte amb ell recentment per demanar-li disculpes i per comentar-li que ell també és gai. És a dir, que l'assetjament homofòbic no constitueix només una forma de reforçar la masculinitat sinó també de

negar, en aquest cas, la pròpia homosexualitat. En contraposició, hi ha coincidència en què a la Universitat hi ha un clima més obert i respectuós: “A la uni sí que és una tema que he parlat sovint amb els companys i companyes, inclús amb algun professor, mai he patit cap tipus de discriminació a la universitat”. (Gai, de 18 a 25 anys).

Cal destacar que cap persona entrevistada ni que ha respost el qüestionari reporta agressions físiques en l'entorn educatiu. El que sí que són relativament freqüents són els insults. El cas del Joan ens permet veure que l'agressió homofòbica a vegades és interioritzada, ja que la impossibilitat d'acceptar el desig homosexual va derivar en una depressió profunda als 14 anys.

Algunes persones informants apunten que als centres educatius religiosos és més difícil abordar el tema LGTB i fer-ho d'una forma positiva que afavoreixi l'autoacceptació i previngui els casos d'assetjament. L'Albert explica a l'entrevista que quan treballava com a educador de carrer es va trobar amb un cas d'assetjament a una parella de noies de 17 i 19 anys (“els hi deien coses, les perseguien, les miraven, les insultaven en el recorregut a l'escola”) que anaven a un centre educatiu religiós. Tot i la rellevància de l'assetjament i la implicació de la mare d'una d'elles en denunciar-ho, l'entrevistat explica que a l'escola “hi havia poca sensibilitat i un professorat que no intervenia de la millor manera, qui dia passa any empeny”. Davant d'aquesta inacció per part de l'escola es va haver de trobar altres estratègies d'intervenció.

Uns altres entrevistats, en David i en Manu, expliquen que les seves experiències d'acceptació de l'homosexualitat han estat molt diferents. Així com en Manu va assumir-ho sense massa conflictes, a en David li va costar més. Aquesta diferència l'atribueixen en gran part a que en David va anar a un centre religiós on no es parlava de l'homosexualitat, mentre que en Manu va anar a centres públics on es tractava l'homosexualitat, i tot i rebre algun insult se sentia protegit pels companys i companyes i va establir complicitat amb altres nois gais.

En contraposició, cal dir que una noia lesbiana (menys de 18 anys) afirma que ha anat a dues escoles (una de concertada religiosa i una altra de pública) i en ambdós casos “els professors que ho han sabut sempre s'han portat molt bé amb mi, inclús m'han ajudat”. Una experiència més ambivalent és la d'una noia lesbiana (de 18 a 25 anys) que va estudiar en una escola religiosa, i relata que va trobar una actitud “no gaire positiva” quan va demanar si TALCOMSOM podia anar-hi a fer una xerrada i que “l'actitud d'una professora va ser molt distant un cop vaig explicar-li la meua identitat, ara bé, va ser una professora d'aquesta escola la que em va ajudar a acceptar-me”.

En relació a l'actitud del professorat, sembla que la inacció és l'actitud que més es destaca:

A l'institut sembla que la paraula “gay” sigui un insult, perquè si estàs discutint, o em vacil·len, o qualsevol d'aquestes coses, em diuen: “va calla gai, (o maricón) de merda”. I els professors no diuen res, per molt que després diguin que si tenim problemes de sexualitat o qualsevol cosa

anem a dir-los-hi. A l'aula mai els professors han intentat tractar el tema amb normalitat. (Gai, menys de 18 anys)

Aquesta inacció es deu a diversos factors que apunten alguns informants: la falta de formació en el tema, que no tenen estratègies sobre com intervenir en cas d'assetjament, que tenen por de la reacció dels pares si tracten aquest tema, que hi treuen importància (considerant, per exemple, que els insults són "normals" en aquesta edat) o n'hi tan sols ho detecten perquè l'assetjament sol produir-se en espais com els vestidors, el pati o les xarxes socials, on no hi solen haver figures d'autoritat (Coll-Planas, Bustamante i Missé, 2009).

Més enllà de les dificultats per intervenir, un noi gai (de 18 a 25 anys) denuncia que una professora "em menyspreava, humiliava davant de tota la classe només perquè jo i la meua parella anàvem a la mateixa classe". En l'àmbit de l'educació no formal, una noia lesbiana (de 18 a 25 anys) explica que als 8 anys "una monitora recordo que em va crear sensació i vaig comunicar-li i va ser molt refusiva i ara actualment quan ja tinc 18 anys mostra una actitud molt llunyana".

També trobem testimonis que posen de relleu la bona actuació del professorat. Per exemple, una noia lesbiana (de menys de 18 anys) explica que ha rebut insults i s'ha sentit marginada però considera que el seu professorat tracta correctament el tema i se sent molt recolzada pels seus amics. L'Alexandra destaca a l'entrevista el bon treball que es fa a educació infantil:

Tenen molt clar que cada nen té una família diferent. Et treuen el tema però amb supernormalitat. En una llar d'infants em deien que no celebraven cap festa que tingués a veure amb la família perquè el nen que no té pare és molt violent: en canvi, Sant Jordi, tots els nens poden fer un drac i li regalen a qui els hi vingui en gana. (Ent. Alexandra)

En relació al professorat que és LGTB, s'expressa que majoritàriament hi ha por a sortir de l'armari en l'entorn de treball i especialment amb els i les estudiants. En part se segueix la tendència a amagar-ho que trobem en d'altres àmbits que, en aquest cas, pren formes diferents com la por a perdre la feina (especialment en centres privats i religiosos), la por a no tenir autoritat a l'aula, o el temor a la reacció dels pares i mares de l'alumnat. Segons una dona lesbiana (més de 45 anys) "els docents estan dins l'armari fins hi tot quan és obvi per tothom". La conseqüència d'aquesta opció majoritària és que el professorat LGTB treballa en un entorn on no se sent segur per compartir aquest tema amb naturalitat i, per part de l'alumnat, es perd l'oportunitat de tenir referents diversos que permetin trencar estereotips.

Una dona (de 36 a 45 anys) que és mestra explica que l'alumnat i seus pares i mares saben que és lesbiana i que no ha tingut mai cap problema al respecte. En la mateixa línia anem a examinar més atentament el cas d'una de les entrevistades, la Mercè, que és mestra de primària i va compartir la seva experiència de sortir de l'armari en l'entorn educatiu. Ella destaca que no ha tingut problemes ni amb l'alumnat ni amb els seus pares i mares, però sí que ha notat alguna reacció negativa per part del professorat:

Amb alguns mestres però molt puntuals, d'allò que notes que no vol saber res de la teva vida en ser homosexual. Però tot i sentir aquest despreci, jo em sentia molt més còmode l'havent sortit de l'armari. He vist que al dir-ho, he notat que he pogut ajudar a molts mestres perquè hi ha molta desconeixença. Pots educar. (...) Quan hi ha un nen o una nena que apunta maneres, sempre em venien a mi, encara que no fos jo la tutora. Jo sempre els hi he dit de fer-ho les dues, perquè no em passin la pilota. És un tema que fa molta por, especialment envers els pares, que es puguin queixar. Que bàsicament és la por que jo tenia, "si ho dic els pares aniran a direcció a queixar-se? Vindrà un pare a fer-me un clatalot?" (Ent. Mercè)

Així, doncs, tot i alguna fricció, l'entrevistada destaca que estar fora de l'armari és una oportunitat d'aprenentatge per la resta de la comunitat educativa. I explica de la següent forma la seva estratègia per a compartir la informació sobre la seva orientació sexual:

Quan tinc una classe nova primer em coneixen com la Mercè, passa el primer o segon trimestre fins que arriba un dia que els nens et pregunten i acabes explicant, o trobes un moment en el que ho pots colar. I ja ho dius "estic casada amb una dona". I ho assimilen bé i el següent pas és quan ho expliquen a casa. Però com ja em coneixen i els hi agrada la meva feina, no hi ha problema. Alguna mare t'ho comenta, però amb to d'acceptació. Tampoc no vaig amb la bandera i cada dia dient-lo. Hi ha una normalització molt gran. Si ha casa hi ha una educació molt religiosa, sí que t'ho pregunten més sovint. Fins i tot quan em vaig casar, dones marroquines em van portar pastissos. I em deien "mi marido no, pero yo sí. Nos gustas mucho". Simplement si ens respectem mútuament, jo ja estic contenta. (Ent. Mercè)

Precisament el fet de viure-ho obertament ha permès a la Mercè poder servir com a referent i poder ajudar a alumnes LGTB en el seu procés d'acceptació:

A una escola em vaig trobar que un nen era gai i que el tutor no feia res quan el tractaven de manera despectiva els companys. Fins que un dia, per un projecte que es fa a l'escola, vaig poder anar a l'aula d'aquest nen i amb ell li vaig colar "sí, perquè la meva dona...". Aquell nen va fer uns ulls... i li vaig demanar "i tu, tens nòvio?". Es va com alliberar i s'aproximava més a mi. (Ent. Mercè)

En relació a les propostes, cal destacar que és l'àmbit que n'ha rebut més. A continuació les sintetitzem:

- Formació de professorat perquè tingui eines per integrar el tema LGTB en la seva tasca, detectar i prevenir els casos d'assetjament i intervenir en el cas que es produeixin. Per tal que tingui impacte, la Mercè considera a l'entrevista que haurien de ser obligatoris i ofertats pel propi Departament.
- Els tallers sobre temes de diversitat sexual tenen un paper molt important però hi ha el risc que quedin com a intervencions aïllades, que no quedin integrats en la dinàmica quotidiana.
- Integrar la perspectiva LGTB en els continguts i la dinàmica habitual del centre, evitant així heterocentrisme. Especialment, quan es treballen aspectes relatius a l'afectivitat i la sexualitat.
- Establir estratègies per tal d'arribar als centres educatius concertats i privats (especi-

alment els religiosos), que solen ser menys proclius a treballar aquest tema i el professorat del qual pot tenir menys marge per fer-ho per iniciativa pròpia.

- La intervenció educativa no s'ha de reduir als centres educatius sinó que també ha d'implicar a les famílies, que són el principal agent socialitzador. Una via per accedir-hi és a través del treball amb les AMPAs.
- Garantir que hi hagi fons bibliogràfics a les biblioteques dels centres educatius (i a la resta) sobre temàtica LGTB adequats per diferents edats.
- Integrar la celebració del 17 de maig (dia internacional contra l'homofòbia) i el 28 de juny (dia internacional del col·lectiu LGTB) en les activitats educatives i culturals del municipi.

3.4. Relacions familiars

El que es coneix com a 'sortir de l'armari' és el procés de donar a conèixer el fet de ser LGTB a l'entorn i especialment a la família. El moment de comunicar-ho a la família sol ser un moment pensat durant molt de temps perquè habitualment es té temor de la reacció que puguin tenir persones tan significatives com són la mare i el pare (Coll-Planas, Bustamante i Missé, 2009). El fet de compartir-ho requereix sentir-se segur/a d'un/a mateix/a i saber que, tot i que no els agradi la idea, el vincle afectiu prevaldrà. Així ho expressa el següent noi que, precisament, encara no s'ha vist en cor de fer el pas:

Amb la meua família encara sóc dintre de l'armari, primer perquè penso que ara mateix tinc

molt bona relació amb ells i contar-ho podria fer que la relació no sigui tan bona perquè tenen una manera de pensar un poc tancada i no els hi sentaria bé perquè no els hi agradaria. Tinc molt clar que m'agraden els nois però m'agradaria fer-ho quan tingui la suficient confiança en mi mateix i tingui la meua parella que em recolzi. (Gai, de 18 a 25 anys)

Un dels aspectes que genera més dificultat per l'acceptació familiar, és que mares i pares generen unes expectatives sobre els fills i filles (sovint marcades per ideals heterosexistes) que aquests tenen por de trencar.

En algunes ocasions els familiars ja s'ho imaginaven o ho intuïen (perquè la persona no seguia els patrons de gènere establerts, per exemple) i per tant s'ha plantejat d'una forma més espontània, sense necessitat de comunicar-ho explícitament. Aquest és el cas d'un noi gai que ha respost el qüestionari (de 18 a 25 anys) i d'un dels entrevistats, en David.

Sigui com sigui el procés, el fet de que deixi de ser un fet a amagar i que es pugui tractar amb normalitat en l'entorn familiar sol generar molta tranquil·litat, tal i com expressa aquesta dona lesbiana:

Quan fa 4 anys vaig decidir sortir de l'armari va ser un descans emocional molt fort dir-ho als pares (edat compreses entre els 79 i 86 anys i catòlics practicants). La seva reacció va ser molt positiva i em vaig "maleir" a mi mateixa per no haver-ho fet abans (Lesbiana, més de 45 anys)

En tot cas, a part d'aquesta distensió que comenta l'anterior informant o del conflicte que,

com veurem més endavant, es pot generar, el que està clar és que el procés de sortida de l'armari inaugura un procés de canvi familiar. En el cas d'una noia bisexual d'entre 18 i 25 anys que ha respost el qüestionari, això ha generat una situació familiar molt complicada en què els pares se senten culpables i estan patint molt psicològicament. En contraposició, la mare d'un noi gai explica així la seva vivència:

No va dir que és homosexual, em va dir, a mi primer, "surto amb un noi, en Manu". Em va xocar però l'únic que m'importava és que no els fessin mal, no m'importava el que pensés la gent. Em feia mal que es poguessin ficar amb ell. Jo li vaig dir "l'únic que vull es que siguis feliç". Al principi costa una mica però molt bé. (...) La meva mare té 92 anys, i també ho va dir, "vull que sigui feliç". Al poc de començar amb en Manu, ja dormien a casa d'ella. I de vegades li pregunta al David: qui és l'home i qui és la dona? (Ent. Alicia)

L'Alicia destaca que l'homosexualitat del seu fill, en David, l'ha ajudat a tenir més confiança i ser més valenta a l'hora de gestionar-ho amb el seu entorn. De fet, aquesta vivència familiar positiva d'en David s'ha traslladat a la família extensa i ha permès que una cosina lesbiana hagi trobat una situació molt més favorable per comunicar la seva orientació sexual i sentir-se acceptada.

Entre els factors que afavoreixen l'acceptació familiar apareix molt clarament el fet de tenir parella estable:

Con la familia creo que he tenido suerte. Al principio lógicamente es algo que cuesta, pero considero que el hecho de haber tenido pareja estable la mayor parte del tiempo y no ocultár-

selo a mi familia, ha hecho que lo viviesen de una manera natural. Pero bueno, siempre está el típico comentario cuando vas con tu pareja y tu tía (por ejemplo) te presenta como su sobrina y una amiga suya. (Lesbiana, de 18 a 25 anys)

Com veiem en aquest cas, tot i que majoritàriament hi ha acceptació, una part de la família presenta la seva parella com una amiga. És el mateix cas que relata una dona lesbiana d'entre 36 i 45 anys que, tot i els anys de relació, la família de la seva parella la tracta com una amiga.

Entre les reaccions negatives de les famílies podem destacar: el fet de considerar que és una etapa i que quan la persona maduri ja li passarà ("creien que era una etapa de la joventut i que havia d'aclarir-me", lesbiana de 18 a 25 anys); que és una cosa que s'escull i que per tant la persona la pot canviar ("tenien la sensació de que això 'es tria' i que em complicava la vida", lesbiana de 26 a 35 anys); la vergonya o el por al que diran ("a ma mare li fa 'vergonya' que m'agafi de la mà o mostri afecte cap a la meva parella en públic per el que pensarà la gent", lesbiana de menys de 18 anys); o considerar que es deu a una mala experiència sexual prèvia (o la falta de la mateixa). En aquest sentit, cal destacar que en aquest aspecte és una constant suposar que un home és gai perquè no ha provat de tenir relacions sexuals amb una dona, en canvi, en el cas de les lesbianes es pressuposa que ho són perquè han tingut males experiències amb homes: "el meu pare, que té 70 i pico d'anys, no ho entén i em demana si he estat violada o maltractada per algun noi" (Ent. Íngrid).

La reacció de que és una etapa passatgera és especialment freqüent amb les noies. Per exem-

ple, la Mercè explica a l'entrevista que quan acabava una relació de parella els pares li suggerien que “provés amb un home”; i aquesta noia bisexual explica així la seva experiència familiar:

La meva mare, des de que estic amb una noia em va dir “cuando me traigas un hombre a casa haré una fiesta”. No em va dir mai que mentre sigués feliç... Això penso que el que la meva família no ho accepti, i molts pocs ho saben, afecta molt a la meva relació ja que no puc ser lliure ni convidar la parella als dinars familiars i tal... degut a que els meus germans la miren malament a ella. (Dona bisexual, de 18 a 25 anys)

De fet, no és casualitat que aquesta experiència sigui d'una persona bisexual, ja que la bisexualitat és una orientació sexual que sol produir més incomprensió, com mostren diversos exemples de respostes del qüestionari: “si dic que sóc bisexual la gent s'estranya i gairebé ningú ho entén, entenen abans a algú homosexual que a algú bisexual” (Dona bisexual, de 18 a 25 anys). En el cas de la transsexualitat, l'acceptació també sol ser més conflictiva, com mostra el cas d'una dona transsexual de més de 45 anys que explica que les relacions amb la seva família “estan completament trencades” degut al rebuig que ha rebut. Cal dir que les persones transsexuals més joves solen trobar entorns familiars més comprensius que les de generacions anteriors.

En l'àmbit familiar, una menció a part mereixen les famílies homoparentals o transparentals, és a dir, aquelles que les mares o pares són LGTB. Cal dir per exemple que informalment es parla d'un *baby boom* entre les dones lesbianes de

la comarca que respon a un canvi més ampli al conjunt del territori fruit de la igualtat legal, el major accés a les tècniques de reproducció assistida –tot i que no finançades públicament en el cas de lesbianes-, i un canvi cultural que els ha permès acceptar la possibilitat de ser mares lesbianes. L'Alexandra, la dona de la qual està embarassada durant l'entrevista, expressa que la decisió de ser mares implica sortir de l'armari definitivament:

En el moment que et plantejges tindre fills, ja no només pateixes per ells, dius “ostres, ara a l'escola...”, sinó perquè quan tens un fill fots una sortida de l'armari bestial, o sigui, en cap moment pots dissimular res, perquè tindràs un nen de quatre anys que et dirà “mama perquè no em compres un ou kinder si la mami si que me'l vol comprar?”, en mig del súper plorant i se n'enterarà tothom. I aleshores sí que és un moment que hi ha gent que ho ha verbalitzat que li fa com cosa tenir fills pel fet aquest que de que és que seràs visible a tot arreu, sempre, perquè el teu fill ho farà ser. I no pots anar al súper fent veure que sous amigues. Se n'enterarà sempre, tothom de que ets parella. (Ent. Alexandra)

De fet, l'entrevistada considera que aquest és un factor que fa que algunes parelles no es plantegin tenir fills perquè no poden assumir que l'entorn les reconegui com a lesbianes.

Una situació diferent la tenen les persones que van tenir fills abans de reconèixer-se com a LGTB. En les entrevistes hem tingut l'oportunitat de conèixer dos casos. El primer és el de la Glòria, una dona transsexual que abans de fer la transició (per tant, vivint socialment com a home) es va casar amb una dona i van tenir una

filla. Quan aquesta va ser gran va optar per fer la transició i viure com a dona mantenint la relació amb la seva esposa.

El segon cas és el del Joan, que des de molt jove sentia un desig cap als nois que no podia acceptar. Es va casar amb una noia, van tenir dos fills i quan aquests encara eren petits es va refredar la relació amb la seva dona i va veure que no podia continuar negant el seu desig homosexual. Després d'un període de preparació, ho va comunicar a la seva dona i als seus pares. Pel que fa als fills, d'entrada van desvincular la separació del factor de l'homosexualitat, però al cap d'uns mesos, amb acompanyament psicopedagògic per facilitar el màxim el procés, van decidir plantejar-ho obertament. Ell, acompanyat de la mare, els va explicar que fins ara li agradaven les noies i que ara li agraden els nois. En l'actualitat els fills ho tenen assumit ("busquen un nòvio per la mare i un nòvio pel pare"), però de moment no ho comenten públicament. A l'escola estan al cas de la situació i estan pendents de si hi ha algun conflicte, cosa que de moment no ha sorgit.

3.5. Amistats

En el terreny de les relacions d'amistat, majoritàriament s'assenyala que no hi ha hagut problemes d'acceptació evidents, però sí que algunes persones expliquen que en el procés de fer pública la seva orientació sexual o identitat de gènere s'han distanciat d'algunes amistats mentre que d'altres s'han enfortit o n'han aparegut de

noves. En el cas d'aquesta dona lesbiana que ha respost el qüestionari evidencia que, en algunes ocasions, l'acceptació per part d'algunes amistats està subjecte a no fer evident la diferència:

Fa tant temps que vaig en obert que no recordo si he perdut algun amic pel camí. Però no devia ser gaire amic. Sí que alguns coneguts accepten que sigui lesbiana sempre i quan no en parli ni en faci ostentació, els fa com angúnia. I jo encara en parlo més i en faig més ostentació. Si tenen alguna picor amb el tema, millor que se la rasquin ràpidament. (Lesbiana, més de 45 anys)

Un altre exemple és el següent, en què encara que hi hagi una acceptació, també hi ha una dificultat per acompanyar la persona, en aquest cas lesbiana, que es va aïllant perquè sent que no hi ha una plena acceptació i necessita trobar altres amistats amb qui compartir plenament la seva experiència:

Sempre havia d'anar sola a Barcelona, les meves amigues deien de venir però "jo no vull lligar eh". I em deien de tant en quant que provés els homes. No ho feien amb mala fe però que a tu t'afecta. Et vas mig aïllant. Tenia com dues colles, les de poble i les de Barcelona. Al principi de tenir parella era com la rara, ara ho han normalitzant i en parlen normalment. Quan tu ho expliques amb molta naturalitat i educació, la gent ho accepta sense cap problema. (Ent. Mercè)

Els episodis més clars de conflicte amb amistats ens els mostren dues persones joves (d'entre 18 i 25 anys): un noi gai que va rebre discriminacions i algunes amistats li van deixar de parlar, i

una noia lesbiana que explica: “Quan vaig sortir de l’armari algunes de les ‘amigues’ que tenia llavors em van donar l’esquena, i pel poble quan passava jo la gent ho comentava fluixet”.

Finalment, una noia transsexual d’entre 18 i 25 anys explica que només saben que han transitat les amistats anteriors a la transició de gènere, que a les que ha fet després no els ho explica. Tot i això, a través d’internet algú ha posat en risc la seva voluntat d’amagar la seva transsexualitat:

Yo he recibido insultos a través de redes sociales y eso no puedo denunciarlo. Es injusto que alguien vaya contando tu vida por ahí cuando tú lo llevas oculto y normalizado. (Dona trans, de 18 a 25 anys)

3.6. Llocs d’oci

En relació als espais d’oci a la comarca, cal destacar que com en la majoria de llocs de Catalunya al marge de l’àrea metropolitana, no hi ha cap local d’ambient, és a dir, no hi ha cap espai principalment destinat al públic LGTB. A Vic hi ha alguns locals on darrerament es poden veure més parelles, però no hi ha espais d’oci on conèixer gent o trobar parella.

Com a punt de trobada de referència, cal destacar les activitats que de forma regular organitza l’associació TALCOMSOM, que agrupen persones d’Osona i de comarques veïnes. En tot cas, molta gent LGTB no hi accedeix perquè no els coneix o perquè vol evitar ser reconegut en l’entorn on viu.

Així doncs, per les persones que volen conèixer altra gent i trobar espais de relació específics queda el recurs de les opcions que ofereix internet (pàgines web amb perfils, aplicacions mòbils, etc.) o anar a Barcelona, que per a molta gent actua com a vàlvula d’escapament en el marc d’un entorn que senten més aviat hostil.

Com ja hem plantejat en relació a l’espai públic, en part no es produeixen més possibilitats d’agressió perquè les persones del col·lectiu amaguen la seva afectivitat per por a les reaccions de l’entorn o per vergonya de ser reconeguts. Dues noies d’entre 18 i 25 expliquen que quan estan en espais com festes majors tracten de no mostrar afectivitat amb la parella: “he d’estar atenta a no fer res en públic si per l’entorn hi ha gent que conec i no ho sap”. Les formes de gestionar la visibilitat poden divergir dins d’una mateixa parella:

A vegades he deixat de fer coses a festes on hi ha gent per por. Cal dir que jo li dono masses voltes a tot i que penso molt. La meva parella no té cap problema en fer-me un petó on sigui. Ella m’ajuda molt en aquest sentit. (Dona bisexual, de 18 a 25 anys)

A diferència d’aquest cas, en d’altres succeeix el contrari: la persona que ho vol amagar acaba portant a la parella a haver de tornar a l’armari.

Pel que fa a situacions conflictives, una noia lesbiana explica que els van cridar l’atenció en un restaurant perquè s’estaven fent un petó:

Un cop en un restaurant estava jo amb la meva novia i dos amigues més que també eren parella, elles es van fer un petó i un cambrer va venir

a demanar-nos que no ho féssim més, ens vam aixecar i vam marxar sense acabar-nos el dinar i sense pagar. (Lesbiana, de 18 a 25 anys)

Aquest és l'únic incident lesbòfob que s'ha reportat en un restaurant, ja que la major part de conflictes en llocs d'oci que han relatat els informants han succeït a discoteques. En el cas dels nois, set nois gais d'entre 18 i 25 anys expliquen que han viscut conflictes amb altres nois (suposadament heterosexuales) en discoteques: insults, faltes de respecte, baralles, discriminacions... Aquest és el cas que relata un dels nois:

Recordo un cop, quan anava a l'institut, vaig sortir de festa amb una amiga i un amic seu que també és gay. Vam estar una estona ballant abraçats i un parell d'homòfobs ens van tirar una copa i ens van mullar. (Gai, de 18 a 25 anys)

En el cas dels incidents reportats per noies (quatre en total), el conflicte sol prendre formes específiques en què l'agressió (verbal en aquests casos) va acompanyada de l'expressió de desig per part de l'home agressor:

Només he tingut un problema, i va ser a una discoteca, perquè un parell d'homes es dirigien a nosaltres de manera lasciva. (Dona bisexual, de 18 a 25 anys)

En les discoteques principalment, tant les meves parelles com jo hem sigut víctimes de mirades contínues, comentaris masculistes, fotografies i vídeos. (Dona bisexual, de 26 a 35 anys)

Utilitzen les típiques coses que a pràcticament tothom els hi hauran dit algun cop: "si no esteu amb un tio és perquè no m'heu provat", "voleu

fer un trio?", etc. En quant al carnestoltes, em trobo amb el mateix que a les discoteques, no hi ha carnestoltes que no em diguin moltes coses. (Lesbiana, de 18 a 25 anys)

Degut precisament a l'experiència de sentir-se "observats, jutjats i insultats contínuament", una noia lesbiana de 18 a 25 anys argumenta que calen espais de trobada específics pel col·lectiu. En aquesta mateixa línia, una noia de la mateixa edat explica perquè opta per sortir per llocs d'ambient:

En cuanto al ocio nocturno, puede sonar muy de "gueto" pero intento salir por locales de ambiente. Mis amistades no lo entienden o piensan que tengo la mente cerrada, pero creo que no saben lo incómodo que resulta estar con tu pareja y sentir que te miran mal, o simplemente si no tienes pareja y te apetece conocer gente, es un buen lugar para hacerlo, o conocer amigos simplemente. (Lesbiana, de 18 a 25 anys)

La incomprensió que relata aquesta noia pel fet de voler sortir per locals d'ambient també ha quedat reflectida en respostes al qüestionari per part de tres persones heterosexuales, que consideren que "promocionar espais de trobada únicament per al col·lectiu LGTB és una forma més de discriminació", que impliquen augmentar la segregació del col·lectiu i que "són persones igual que jo i el seu espai hauria de ser a tot arreu".

En tot cas, aquestes opinions no són exclusives de persones heterosexuales, hi ha una dona lesbiana (de 36 a 45 anys) que considera que "ens hem d'integrar i no fer guetos". O aquest noi gai, que afirma:

Considero que crear espais íntegrament dedicats a col·lectius LGTB són perjudicials per a les mateixes persones, ja que s'estan aïllant de la resta de la societat. Considero que per adoptar una visió normalitzada de les orientacions sexuals cal ficar-se dins la societat com un més i defensar els nostres drets des d'aquí. El fet de crear espais dedicats a col·lectius LGTB comporta que la gent et jutgi i et consideri diferent pel fet de només moure't en espais dedicats a això. (Gai, de 18 a 25 anys)

Entre les persones que es mostren favorables a l'existència d'aquests espais destaquen que són necessaris per compartir experiències, recolzar-se o senzillament, apunta un noi gai (de menys de 18 anys), "perquè no m'agradaria entrar-li a algun noi que jo penses que és gai i emportar-me'n una hòstia".

Que el noi que comenta que li agradaria tenir espais de relació específics pel col·lectiu tingui menys de 18 no és fortuït. De fet, les persones que han respost l'enquesta i que estan a favor de l'existència d'aquests espais assenyalen que convindria principalment per dos sectors. En primer lloc, per les persones LGTB més joves i que estan en procés d'autoacceptació, ja que espais de trobada cara a cara poden ser importants per tenir referents i trobar suports.

El segon sector que reclama aquests espais és el de persones LGTB majors de 45 anys:

M'encantaria fer trobades de gent que busca altra gent de la mateixa orientació sexual, per amistat i a lo millor possible parella. Trobades de cara a cara, com en els vells temps, sense haver de recórrer a les xarxes, ni bars o locals d'ambi-

ent a altes hores de la nit. Trobades diürnes, amb tota naturalitat. (Gai, de més de 45 anys)

Aquest grup, que sovint no ha tingut fills/filles i pot haver trencat amb la família d'origen és especialment vulnerable i es pot trobar aïllat socialment en la seva vellesa, com mostra el cas de la María, una dona bisexual de 69 anys a qui vam entrevistar. També és el cas d'un home gai gran que ha escrit al qüestionari:

No conec a ningú a Vic. NECESSITO CONÈIXER PERSONES m'he quedat sol. No sé com puc conèixer algú per parlar. El meu estimat company s'ha mort després d'una relació de 15 anys (Gai, més de 45 anys).

En aquest sentit, cal intervenir perquè les persones grans LGTB, que han hagut de patir en la seva joventut la repressió franquista i que amb la seva lluita, com és el cas de la María, han contribuït a construir una societat més democràtica i igualitària tinguin la possibilitat de viure una vellesa en què se sentin tractats amb respecte i dignitat.

3.7. Esport

Respecte l'àmbit esportiu hi ha poques persones que hagin compartit experiències. A partir de les respostes, però, es detecta una diferència notable entre les experiències de les lesbianes i les dels gais. Les quatre noies que en parlen al qüestionari (totes elles d'entre 18 i 25 anys) destaquen experiències positives en esports grups com el bàsquet o el futbol en equips amb un alt percentatge de noies obertament lesbia-

nes i bisexuals. Aquest tipus d'espais on tenen referents propers ajuden a les noies lesbianes i bisexuals a acceptar-se, alhora que per a les noies heterosexuales suposen una oportunitat d'aprenentatge, tal com destaca una noia heterosexual que ha respost el qüestionari.

En el cas dels gais, la situació és més ambivalent. Per una banda, dos d'ells assenyalen que són esportistes i que no han tingut cap problema en aquest àmbit, de fet un d'ells assenyala que encara conserva l'amistat dels seus companys de bàsquet de quan era adolescent. Per altra banda, uns altres dos nois assenyalen que és un àmbit en el que no se senten còmodes:

Al conformar-se equips de nois i de noies, es tendeix a crear pinya i el fet de ser gai pot influenciar molt a l'hora de relacionar-te amb els companys, potser degut a l'aspecte vestuariu un cop acabada la sessió. (Gai, de 18 a 25 anys)

En el terreny de les propostes, es planteja que s'ofereixi formació a les persones que treballen com a monitores i entrenadores en matèria de diversitat sexual i de gènere.

3.8. Als centres sanitaris

En general les persones informants expliquen que no han tingut cap problema en aquest àmbit. Com en altres àmbits, un dels motius pel que no han tingut problemes és perquè amaguen aquesta informació. En d'altres casos però el tracte és molt positiu havent fet visible la pròpia orientació sexual o identitat de gènere.

La queixa més freqüent és que les persones professionals de la salut majoritàriament presuposen l'heterosexualitat dels i les pacients, i això crea situacions incòmodes o directament fa que la persona no se senti en confiança per compartir aquesta informació:

A nivell sanitari sí que pot ser es queden parats quan els hi dius que estàs embarassada i anant amb la Marta et demanen pel teu marit i dius "no, és ella". I el que hem hagut de lluitar més, és el tema dels papers. Demanen sempre nom del pare i nom de la mare. No seria més fàcil posar mare, pare i tutors i a sota el mateix de nou i que cadascú esculli? (Ent. Mercè)

Com mostra el següent exemple, crear un espai de confiança entre personal mèdic i pacients és fonamental perquè l'orientació sexual i la identitat de gènere poden ser aspectes mèdicament rellevants inclús en aspectes que a priori pugui semblar que no hi tenen a veure:

Pateixo arítmies al cor. Res greu des del punt de vista mèdic. Segons el meu metge de capçalera deriva de problemes psicològics. Aquest, em va preguntar si era homosexual. Sense pensar-m'ho vaig dir-li que sí. Llavors va exclamar colpejant la taula entenant tot el meu sofriment. Tot i ser una consulta al CAP, vam estar una hora parlant sobre aquest tema, dient-me que ell té molts amics homosexuals. Em va donar a entendre que era un fet del tot normal i que s'havia de dur sense cap complex amb ningú. (Gai, més de 45 anys)

Aquesta mirada heterosexista de gran part dels professionals de la salut és especialment rellevant en aspectes que tenen a veure amb la salut

sexual i reproductiva. Un element que apareix amb força és que els/les professionals en ginecologia solen pressuposar l'heterosexualitat de les dones que atenen:

Com sempre, la visita al ginecòleg quan ets lesbiana sempre és un “marron”. Sempre donen per suposat que les teves pràctiques sexuals són de caràcter heterosexual i segons quin professional et trobes, quan li dius que ets lesbiana, canvia automàticament el to de veu. També vull dir a favor, que l'experiència amb el naixement de la nostra primera filla tot ha estat una bassa d'oli. Ens hem sentit súper acollides en tot moment i ens han tractat de meravella... vaja com a qualsevol altra parella. (Lesbiana, de 36 a 45 anys).

Una altra informant, d'entre 26 i 35 anys, explica que al seu CAP ni tan sols sabien quins mètodes de protecció havia de fer servir en les seves relacions sexuals. Aquests exemples ens mostren que l'heterosexisme té efectes que dificulten rebre una atenció sanitària adequada: perquè no crea les condicions per compartir aquesta informació d'una forma normalitzada, perquè no es disposa de la informació mèdica requerida i perquè davant d'aquesta situació moltes dones lesbianes deixen d'anar al ginecòleg o ginecòloga.

Aquest heterosexisme que hem presentat arriba un pas més en el següent cas, en què el ginecòleg directament pressuposa que pel fet de ser lesbiana, la seva pacient no està interessada en tenir fills/filles:

Tenía pequeños quistes en un ovario (no es nada grave) pero el ginecólogo al saber que era lesbiana, me dijo: “bueno, a la larga puede conllevar infertilidad, pero bueno, a ti eso te debe dar igual”. (Lesbiana, de 18 a 25 anys)

Cal dir que un noi gai (de 26 a 35 anys) que ha respost el qüestionari apunta que en una visita a l'uròleg també va sentir que no era ben tractat a partir del moment en què li va comunicar la seva orientació sexual.

També en el terreny de la salut sexual i reproductiva apareixen dos elements més de denúncia. El primer és l'exclusió de les parelles de dones de la cobertura pública dels serveis d'inseminació artificial i fecundació in vitro (aspecte que estava inclòs a la Seguretat Social fins un canvi legislatiu del 2013 per part del govern central).

El segon és el tema de les proves de VIH. En aquest sentit un noi gai de 36 a 45 anys explica que el van tractar malament quan va anar a una farmàcia a fer-se la VIH i van saber que era gai. Un altre noi es fa ressò del reportatge d'investigació de Carla Roca Bayón publicat a l'Anuari Mèdia.cat segons el qual un centre sanitari de la comarca discrimina el col·lectiu LGTB evitant fer-los la prova del VIH:

Aquesta periodista es va adreçar a la Clínica Sant Josep, de Vic, regentada per les germanes Josefines de la Caritat, per fer-se l'anàlisi corresponent sobre el VIH. La recepcionista, mentre buscava “un forat” per a aquesta consulta, va canviar radicalment la seva predisposició en el moment de saber que es tractava d'una lesbiana: “Aquí no t'ho farem això. Hauràs de dirigir-te a una altra clínica”, va dir la treballadora. El cas de la clínica Sant Josep, de Vic, constata, tal com afirmava l'informe del FAGC, que alguns centres sanitaris a Catalunya discriminen el col·lectiu LGTB a l'hora de fer-se una prova com la del VIH. (Roca Bayón, 2013)

En contraposició, en Joan assenyala a l'entrevista que s'ha sentit molt ben tractat al Servei de malalties infeccioses quan ha anat a fer-se les proves del VIH.

3.9. Administració pública

Molt majoritàriament la gent respon que no s'ha sentit discriminada en el marc de l'Administració pública. A aquest fet hi han contribuït molt decisivament els canvis legals que es van derivar de l'aprovació del matrimoni entre persones del mateix sexe el 2005. Això fa, per exemple, que les famílies homoparentals no quedin desprotegides com passava abans de la llei i com denuncia que li va passar una dona lesbiana de més de 45 anys que ha respost el qüestionari.

Tot i aquestes millores, tres dones apunten que alguns formularis i comunicacions de l'Administració continuen pressuposant que les parelles estan constituïdes per un home i una dona:

Quan tens un fill passes pel "via crucis" de la paperassa a l'Administració i aquí sí que és un DRAMA. A tots els formularis que has d'omplir has d'anar tatxant la paraula PARE, i això és realment feixuc. Sempre has de donar explicacions sobre el teu model de família. I en el cas del Registre Civil del Vic a mi em van arribar a dir: "és que ens ho poseu difícil eh noia..."
(Lesbiana, de 36 a 45 anys)

Una dona lesbiana explica una anècdota que evidencia tant la prevalença de l'heterosexisme com el fet de que s'està començant a qüestionar:

Fa 4 anys quan vaig anar a fer la declaració de renda, el noi que la feia em va preguntar si estava casada, quan li vaig dir que sí em va demanar el DNI del meu marit, i quan li vaig dir que era una dona, es va disculpar. Va explicar que als cursos de preparació els hi havien insistit que mai podien donar per suposat l'heterosexualitat, i que per això havien de demanar pel DNI del "cónyuge". Realment ho va passar més malament el noi que m'estava fent la declaració que jo... es va disculpar moltes vegades.
(Lesbiana, de 36 a 45 anys)

Al marge d'aquests casos, hi ha una persona de 36 a 45 anys que es defineix com a "multisexual" i que considera que hi ha una absència de polítiques al respecte del tema LGTB per part dels ajuntaments d'Osona i que això evidencia que els polítics de la comarca són majoritàriament homòfobs:

Només cal veure quines polítiques tenen els ajuntaments... CAP. No tenen ni la capacitat de posar la bandera el dia de l'Orgull Gai o de fer un manifest el dia contra l'Homofòbia, i se'ls ha informa't a tots des de fa anys. Per tant partits, polítics i institucions són la majoria homofòbics
(Multisexual, de 36 a 45 anys)

Finalment, hi ha tres persones que apunten que al cos de la policia local hi ha membres que mantenen actituds sexistes i homofòbiques. Una noia lesbiana de 18 a 25 explica, per exemple, que explica que van tenir un incident amb uns nois que les increpaven per ser lesbianes "i els policies els hi donaven la raó a ells, deien que nosaltres eren molt 'alborotadoras' i causàvem enrenou públic".

3.10. Mitjans de comunicació

En relació als mitjans de comunicació, s'apunta que tot i que hi ha hagut un avenç, encara hi ha molta feina a fer per tal de "normalitzar" el tractament del tema: es considera que l'aborden poc, que encara hi ha comentaris o acudits LGTBfòbics (especialment en les tertúlies esportives, apunta un informant), i que les persones LGTB són presentades com a extravagants o amb comportaments estereotipats.

Quatre persones que han respost el qüestionari s'han fet ressò de la polèmica sobre la publicació al diari El9Nou d'una carta al director l'abril del 2015 on un lector s'expressava contrari a la possibilitat de que les parelles del mateix sexe tinguin fills.² Tot i el contingut homofòbic de la carta, el diari comarcal va argumentar que la publicació de la carta responia a la voluntat de no censurar les opinions dels seus lectors. Aquest argument del diari no convenç les persones que en mencionen la polèmica al qüestionari, ja que consideren que la defensa de la llibertat d'expressió no justifica la publicació de continguts homofòbics:

Els mitjans de comunicació tenen encara l'homofòbia dins l'ADN, subtil però homofòbia: exemple és la publicació d'una carta homòfoba a El 9nou. El director ho va justificar dient que era un tema de debat al bar: caram! A Vic també és tema de debat al bar la xenofòbia i no se'ls va acudir publicar una carta xenòfoba. Cal

educació als mitjans de comunicació: no es pot confondre la llibertat d'expressió amb poder publicar contingut homòfob. L'homofòbia mata molta gent arreu del món i els mitjans de comunicació han de lluitar-hi. (Lesbiana, més de 45 anys)

A nivell de propostes concretes, s'apunta que cal treballar la visibilitat del col·lectiu i les seves realitats als mitjans de comunicació locals i comarcals, ja que pot ajudar a l'acceptació social de la diversitat afectiva i de gènere.

3.11. Religió

La majoria de gent que tracta el tema de la religió ho fa per criticar la falta de tolerància de l'Església catòlica vers la diversitat sexual i de gènere, pensament que degut a la influència d'aquesta institució es considera que ha dificultat molt l'acceptació social de l'homosexualitat i

la transsexualitat. En aquesta línia, s'afirma que és necessari que l'Església catòlica evolucioni per adaptar-se als canvis socials, i que no respectar la diversitat de formes d'estimar és incoherent amb el missatge cristià.

Pel que fa a les persones LGTB creients, aquestes afirmen majoritàriament que la manca de recolzament de l'Església els genera patiment. En Joan explica a l'entrevista que en el procés d'acceptació de l'homosexualitat la religió ha estat un impediment, fins al punt que ara que

² Si es voleu més informació respecte aquest cas, vegeu http://www.ara.cat/media/homosexual-homofobia-cruanyes_0_1340866140.html

finalment s'ha acceptat li estan sorgint molts dubtes respecte la seva fe. I en els següents termes s'expressa un altre noi gai que ha respost el qüestionari:

Sóc creient i si em pogués casar m'agradaria fer-ho per l'Església perquè ho sento, però no hi tinc cabuda perquè el que es "beneeix" és la unió d'una parella procreadora. En aquest punt, l'Església ha quedat obsoleta i s'ha d'actualitzar perquè la família és l'amor de Déu entre pares i fills i germans... I el que em sap greu és que molta gent confongui la institució de l'Església amb la FE. (Gai, de 26 a 35 anys)

Per l'Íngrid, procedent d'Argentina i d'un entorn molt catòlic, la dissonància entre els plantejaments homofòbics de l'Església i el seu lesbianisme l'han portada a trencar amb la religió:

Jo no puc pertànyer a una Església en la que no s'accepta com sóc. I el primer que vaig fer va ser apostatar. I va ser tot un procés també, bastant dur, sobretot per la consciència (per tot allò que et fiquen al cap de petita). Haurien d'evolucionar totes les religions en aquest tema. (Ent. Íngrid)

També hem trobat, però, dos casos de persones que expliquen que han trobat recolzament en la religió. La primera és una noia lesbiana de menys de 18 anys que explica que ha estat molt ben acceptada a la seva comunitat religiosa però sent que el seu cas és l'excepció. Una dona lesbiana explica que també ha estat ben rebuda a la parròquia del seu municipi:

L'Església catòlica (i les altres també) són homòfobes. Malgrat tot el capellà del poble va batejar els nostres fills (desig de la iaia perquè nosaltres

som agnòstiques) i ho va publicar al fulletó dominical. I ens tracta superbé. (Lesbiana, més de 45 anys)

3.12. Població d'origen immigrant i diversitat sexual

Aquest és un aspecte que hem deixat pel darrer apartat perquè requereix un tractament diferenciat degut a que és un tema molt complex, pràcticament inexplorat i en el que fàcilment es poden caure en tòpics i generalitzacions. Davant d'aquesta falta de recerca en el nostre context, en aquest informe ens haurem de limitar a apuntar alguns elements en base al treball de camp exploratori que hem portat a terme i a recerques portades a terme en d'altres contextos propers.

RELLEVÀNCIA

Considerem que explorar la vivència de la diversitat sexual per part de la població immigrada, especialment d'origen marroquí per ser majoria a Osona, és rellevant pels següents aspectes:

-La major visibilitat de l'islam com a minoria religiosa i la seva sobreexposició a nivell dels mitjans de comunicació en relació a diferents temes que han despertat gran controvèrsia com són els debats sobre l'ús del vel a les escoles públiques o la prohibició del vel integral. La repercussió mediàtica d'aquestes polèmiques han contribuït a consolidar certs prejudicis al voltant dels rols de gènere i la diversitat sexual en relació a la població musulmana que es tradueixen

en una islamofòbia que construeix la població musulmana com a inherentment sexista i homòfoba (Mepschen, Duyvendak & Tonkens, 2010). De fet, tal i com apunta una de les entrevistades, l'Alexandra, la suposada homofòbia i sexisme inherent a tota la població immigrada s'articula d'una forma que fa que la defensa dels drets de les dones i del col·lectiu LGTB serveixin de coartada per discursos xenòfobs.

-Dins de l'Islam s'està produint un incipient debat al voltant de com interpretar el Coran des d'una perspectiva més oberta i integradora amb la diversitat sexual (Kendili, Berrada & Kadiri, 2010). En la línia d'aquesta lectura més oberta i profunda dels textos sagrats de l'Islam, una de les entrevistades, la Wafae, planteja que ella no pot admetre les relacions sexuals entre persones del mateix sexe però que per ella ha de prevaldre la idea de que les persones no podem jutjar a ningú, només ho pot fer Déu. Ella considera que un coneixement més profund de l'Islam portaria a entendre que el respecte és un valor fonamental d'aquesta religió, i aquest principi s'ha d'aplicar en relació a l'homosexualitat, tot i que l'Alcorà la prohibeixi.

-A nivell cultural, estan apareixent productes audiovisuals (Yaren, 2009) i literaris (Taia, 2007, 2009) que mostren el punt de vista de persones musulmanes, majoritàriament immigrants, que s'identifiquen com a gais i lesbianes.

-Es detecta una problemàtica respecte la diversitat sexual per part de les persones musulmanes d'origen immigrant, però hi ha un desconeixement sobre la seva percepció i vivència de l'ho-

mosexualitat i com s'ha vist afectada pel trànsit migratori i el contacte amb formes autòctones de gestionar i entendre la sexualitat. A més, no s'han obert espais de diàleg intercultural al respecte ni hi ha gaires referents sobre com intervenir.

-La recerca portada a terme en el marc d'aquest projecte coincideix amb els resultats d'altres investigacions (Standfort & Reddy, 2013; Jaspal & Cinnirella, 2014) que indiquen que les persones musulmanes d'origen immigrant que tenen relacions afectivo-sexuals amb persones del mateix sexe tenen dificultats per acceptar-se, per comunicar-ho amb l'entorn, i viuen una important dissonància entre la seva sexualitat i la seva religió. Aquesta dissonància se sol resoldre negant la pròpia sexualitat, abandonant la pràctica religiosa o bé vivint aquestes dues esferes en paral·lel, sense posar-les en interrelació (Jaspal & Cinnirella, 2014).

-S'està obrint un incipient camp d'intervenció sobre el tema en països del nostre entorn des d'una base eminentment associativa. En aquest sentit, podem destacar: les associacions franceses Homosexuels Musulmans i CALEM (una confederació d'organitzacions LGBT Euro-Africanes i Musulmanes); The Safra Project, al Regne Unit, que promou recerca, conscienciació i ofereix recursos per a dones lesbianes, bisexuals o trans musulmanes; Imaan, un grup londinenc d'ajuda mútua per persones LGTB musulmanes; l'associació nord-americana Muslims for Progressive Values; i les dues edicions (2011 i 2014) de la International Conference on African Same-Sex Sexualities and Gender organitzada

per la International Lesbian and Gay Association (ILGA). En el nostre context, ACATHI (Associació Catalana per a la Integració d'Homosexuals, Bisexuals i Transsexuals Immigrants) agrupa, entre d'altres, immigrants i refugiats provinents de països musulmans i darrerament està treballant més intensament aquesta temàtica.

-El coneixement de la realitat de la població musulmana en relació a la diversitat sexual ens convida a entendre que no podem entendre la seva realitat des de la perspectiva occidental perquè es parteix de diferències culturals i religioses substancials que acaben constituint una mirada etnocèntrica. Així doncs, conèixer aquestes vivències pot portar a qüestionar i enriquir els propis marcs conceptuals i d'intervenció en relació a l'homofòbia.

APROXIMACIÓ A LES DIFERÈNCIES CULTURALS

Per tal de no caure en una intervenció etnocèntrica és fonamental tractar d'entendre les diferències culturals en relació al tema que ens ocupa. En aquest sentit, considerem que ens hi podem aproximar en funció de quatre eixos: la relació entre l'individu, la família i la comunitat; la religió i la secularització; la frontera entre allò públic i privat; i la gestió del gènere i la sexualitat.

- **Relació entre l'individu, la família i la comunitat**

Les societats occidentals tendeixen a un creixent individualisme que desactiva les xarxes comunitàries, erosiona el paper de la família i dona més marge d'actuació al subjecte, que a la vegada se sent més sol i desorientat (Bauman, 2007).

En societats com la marroquina, en canvi, el paper de la família i la comunitat és més central. Aquesta situació també genera ambivalències perquè d'una banda la persona té arrels més fortes amb la comunitat i té un encaix familiar que li genera seguretat, però de l'altra té menys marge d'actuació i està més subjecte al control per part de l'entorn. Aquesta diferència és fonamental i afecta aspectes claus: com prenem decisions, a qui tenim en compte a l'hora d'optar per una alternativa o una altra, com donem sentit a la nostra vida, si ens entenem com a éssers aïllats o com a part d'un conjunt, etc.

Per les persones immigrants d'origen marroquí, el xoc entre aquestes dues formes d'entendre la vida és molt complicat d'elaborar i pot generar que s'aferrin amb encara més força als valors culturals i religiosos de les societats d'origen i que considerin que adoptar valors occidentals suposa una traïció als seus orígens i a la seva comunitat. Aquest és per exemple el cas de la Wafae, per a qui el menyspreu per part d'algunes persones autòctones per portar vel l'han portat a reforçar-ho i aprofundir més en l'Islam.

- **Religió i secularització**

Així com a la societats europees s'ha tendit a un procés de secularització en què la religió ha deixat de ser central en l'articulació de les creences, en la regulació de la vida col·lectiva i en la configuració de la identitat individual (Estruch, 1996), en la societat marroquina la religió és un element central.

En relació a aquest tema, al plantejar una intervenció podem cometre dos errors. El primer és

considerar que la secularització és un procés d'evolució positiva i al que també tendirà la població marroquina. Diem que és un error perquè la secularització no és un fenomen universal (de fet, la societat europea és l'excepció en un context majoritari d'una forta religiositat) (Estruch, 1996) i, com tots els processos socials, tant té aspectes positius com negatius.

El segon possible error és considerar l'Islam com a inherentment masclista i homofòbic. Si bé és cert que els seus textos sagrats prohibeixen l'homosexualitat, hi ha corrents com el feminisme islàmic que promouen interpretacions més obertes sobre els aspectes de gènere i sexualitat. En aquest sentit, la Núria apunta a l'entrevista que tot i que les persones immigrants solen esgrimir l'Islam per reproduir discursos masclistes i homofòbics, la religió musulmana té elements que poden justificar relacions més igualitàries entre dones i homes. Per tant, una cosa són els textos sagrats i l'altra la interpretació i l'aplicació que se'n fa en contextos amb una cultura patriarcal. En una altra línia, la Wafae ha optat per estudiar directament i a fons els textos sagrats per tal d'aprofundir-hi, i considera que tot i que no pot considerar positiva l'homosexualitat, el que preval és que l'Islam t'ensenya que les persones no podem jutjar a ningú, per la qual cosa considera que el respecte (incús per aquelles opcions que no es comparteixen) és el que ha de prevaldre.

- **Frontera entre allò públic i privat**

A les societats occidentals s'està tendint a desdibuixar la delimitació entre allò considerat públic i allò privat. En diferents àmbits hi ha una exigència de fer públics, a exhibir aspectes abans

considerats íntims i, de fet, les xarxes socials han donat les eines per alimentar aquesta tendència a mostrar-nos. En la societat marroquina, en canvi, la distinció entre privat i públic està ben marcada i és central en la regulació de la vida social. En matèria de sexualitat, per exemple, hi ha una regulació molt estricta a nivell públic, però s'és més flexible en allò que es permet a nivell privat, com veurem a continuació en el cas de les relacions sexuals entre persones del mateix sexe.

- **Gestió del gènere i la sexualitat**

Cada societat, en cada moment històric desplega diferents formes de regulació de les diferències de gènere i de gestió de la sexualitat. Cal tenir en compte que el gènere i la sexualitat estan relacionats amb elements centrals de la societat com són el repartiment del treball, la distribució dels recursos, la reproducció, la cura dels altres i l'articulació de la convivència.

En comparació amb la societat catalana, a la marroquina es tendeix a establir una separació més estricta entre dones i homes, alhora que oficialment només permet la sexualitat en el marc de la parella i després del matrimoni, sent la virginitat de la dona un element molt important a preservar fins al casament. En aquest marc, l'homosexualitat es considera un pecat i parlar-ne obertament és considerat tabú.

Darrera d'aquesta regulació estricta, a nivell privat trobem altres realitats. Els nois, per exemple, solen tenir més permissivitat de tenir relacions sexuals abans del matrimoni. En el cas de les noies, les que en tenen, procuren tenir pràcti-

ques sexuals que no impliquin la pèrdua de la virginitat. Sobre les relacions sexuals entre persones del mateix sexe, Kligerman (2007) apunta que solen estar molt esteses i inclús tàcitament acceptades però sempre i quant no es facin públiques, no constitueixin una identitat i es combinin amb un seguiment públic de les normes establertes en relació als mandats de gènere.

Les persones entrevistades apunten aspectes que ens poden ajudar a entendre aquesta articulació entre les exigències públiques i les possibilitat en l'àmbit privat. La Núria planteja que és precisament degut a la forta repressió pública de la sexualitat que les persones busquen subterfugis per donar sortida al desig sexual. En aquesta línia, l'Omar apunta que la major existència (privada) de relacions sexuals entre homes també es deu a la dificultat de mantenir relacions amb dones. De fet, l'Ahmed, que va viure a Marroc fins els 18 anys explica que li era fàcil tenir relacions sexuals amb altres homes i afirma que, a la pràctica, la major part dels homes a Marroc són bisexuals. En el cas de les relacions sexuals entre dones, no hi ha tanta evidència al respecte però la Núria i la Nadia coincideixen en què els límits entre l'amistat i el desig entre noies en ocasions es desdibuixen:

Crec que són molt bisexuals, precisament les marroquines. Els hammans són súper eròtics. Jo sé que entre elles tenen unes bromes pujades de to, es deixen anar quan no hi són els homes, la repressió és el que fa. Quan t'agafen confiança et fan bromes picantones... (Ent. Núria)

PROBLEMÀTIQUES

En relació al tema de la diversitat sexual i de gènere, es plantegen dues àrees d'intervenció que no es poden entendre desconnectades dels aspectes culturals explicats fins ara ni tampoc del racisme, de les lleis i de les condicions materials de vida de la major part de la població immigrant.

La primera problemàtica és com donar suport a les persones d'origen magrebí que volen viure com a lesbianes, gais, bisexuals o transsexuals. Es tracta de persones especialment vulnerables i que viuen amb molt de patiment el xoc entre, per una banda, la seva comunitat i la seva religió i, de l'altra, la seva orientació sexual o la seva identitat de gènere. Les dificultats d'autoacceptació, la manca de referents, les dificultats d'acceptació familiar i comunitària, etc. fan que sigui una població a qui és complicat accedir i trobar la forma d'ajudar.

La segona problemàtica, que se solapa amb la primera, és l'homofòbia de gran part de la població d'origen marroquí fruit del xoc cultural. Cal tenir en compte el fort impacte que els genera veure persones del mateix sexe que són parella, que van de la mà pel carrer o que es mostren afecte en públic. Una reacció davant d'aquestes situacions és l'agressió verbal, que cinc informants afirmen haver rebut per part concretament de nois marroquins:

Sí que m'han dit coses quan vaig pel carrer. El dia a dia al sortir a donar un volt per qualsevol lloc, sempre hi ha el típic que et diu "lesbis", "bolleras". (...) Voldria remarcar també, que tot i

que m'he trobat gent molt diversa, la majoria de gent que m'ho diu, serà casualitat o no, són nois marroquins. (Lesbiana, de 18 a 25 anys).

Un noi gai que té entre 18 i 25 anys ha explicat a l'enquesta que durant l'adolescència va rebre insults per part dels companys d'institut d'origen magrebí. En el cas del Manu i en David, expliquen a l'entrevista que, tot i que se solen donar la mà pel carrer, ho eviten quan estan en barris amb més població magrebina o quan es troben grups de nois d'origen marroquí perquè en el passat han rebut insults per part d'aquest sector. Una dona que ha respost el qüestionari i que s'identifica com a lesbiana (d'entre 26 i 35 anys) explica que ella parla obertament del lesbianisme amb persones marroquines "però no hi ha forma de que ho entenguin". En contraposició, la Mercè, que treballa de mestra a una escola on hi ha molta població d'origen marroquí, explica a l'entrevista:

Quan em vaig casar, dones marroquines em van portar pastissos. I em deien "mi marido no, pero yo sí. Nos gustas mucho". Simplement si ens respectem mútuament, jo ja estic contenta.

(Ent. Mercè)

ELEMENTS A TENIR EN COMPTE PER A LA INTERVENCIÓ

Com hem assenyalat al principi de l'apartat, es tracta d'un tema molt complex, poc estudiat i sobre el que hi ha pocs referents de com intervenir-hi, per la qual cosa no podem elaborar propostes concretes al respecte. El que sí que apuntarem és algunes idees preliminars que hem pogut extreure del treball de camp i que

poden ser un principi per a dissenyar futures intervencions.

Al preguntar als informants clau sobre aquest tema hi va haver consens en què és un aspecte molt difícil d'abordar. Al preguntar sobre si hi ha sectors de la població immigrant que poden estar més oberts que d'altres, la Wafae i la Nadia van plantejar que en general la majoria de persones tenia actituds de molta intolerància respecte el tema i que no podien identificar un sector que fos més obert al respecte (descartant, per exemple, que les persones immigrants de segona generació siguin necessàriament més obertes que les de primera). L'Omar apunta que, en relació a les actituds vers l'homosexualitat, es pot distingir entre dos grups. El primer és el de persones de més de 40 anys (que solen ser molt tancades respecte el tema perquè consideren que és un pecat), dins del qual les dones podrien estar més obertes. El segon grup és la gent jove, que ell considera que està dividida: la meitat ho poden acceptar i l'altra meitat sent un rebuig molt fort cap al tema.

En la línia del que hem anat plantejant, al dissenyar una intervenció és molt important partir del coneixement de la seva visió del tema, des del seu marc cultural, evitant estereotips i plantejant-ho des del diàleg, no de l'oposició. L'Albert, que va treballar com a educador de carrer amb joves d'origen marroquí, planteja a l'entrevista que la intervenció és important que no parteixi de jutjar, sinó de promoure que la persones es faci les seves preguntes i busqui les seves pròpies respostes. Per la Nadia és important treballar la idea que trencar amb les normes

de gènere o sexualitat no et fa perdre la teva identitat com a marroquí, no implica un rebuig als principis culturals i religiosos de la teva comunitat d'origen. Aquest element és important perquè aquesta sensació d'incompatibilitat és un dels aspectes que genera més patiment tant per part de les persones que no segueixen les normes establertes com per les seves famílies. En el cas de l'Ahmed, per exemple, que s'identifica com a gai i musulmà, viu amb patiment aquest xoc i afirma "encara que la meva religió no em vulgui, jo la vull".

En tot cas, tenint en compte que l'homosexualitat és un tema tan tabú entre la major part de la població d'origen marroquí sembla que convindria no abordar-lo directament. L'Albert ens explica a l'entrevista una experiència de l'època en què treballava com a educador de carrer amb joves d'origen marroquí que ens dona una idea de l'impacte ambivalent que pot generar plantejar el tema obertament:

En un projecte un monitor que hi va estar treballant durant un estiu va dir directament que era gai i feia intervenció directa amb població d'origen immigrant. Probablement ho va passar bastant malament aquell estiu, segurament ho va passar bastant malament en el sentit de dificultat a l'hora d'aconseguir una actitud positiva dels joves, que hi hagués respecte, que es complissin normes... perquè en aquest projecte, tot-hom que havia participat, havia hagut de treballar molt dur per aconseguir resultats positius. Però amb ell es va focalitzar amb el fet que era gai. Això va ser un constant, la paraula 'marica'. (...) Per altra banda, en un altre jove d'origen immigrant, la sorpresa i positiva, que hauria de ser més normal, va explicar que tenia una amiga

que és lesbiana. I simplement em va explicar el que estava passant a la seva amiga. Vaig tenir els dubtes de que ell també, en realitat em volia explicar més coses i em volia explicar que ell era gai, però no vam arribar a aquest punt. Em vaig quedar amb el dubte. Però si més no trobar un noi d'origen immigrant amb una noia no immigrant, que ell intentava ajudar-la com amiga. I també alguna noia d'origen immigrant que també era lesbiana (Ent. Albert)

Per tal d'evitar aquest xoc tan directe, pot ser recomanable aproximar-se al tema a partir d'obrir els plantejaments sobre les normes de gènere i sexualitat per tal que hi hagi una actitud més respectuosa vers les persones, tant de la pròpia comunitat com autòctones, que segueixen altres patrons. Com mostra l'experiència de la Nadia, el cas de les persones d'origen marroquí que trenquen amb les normes establertes (perquè no són creients, tenen molta relació amb persones autòctones, surten de nit...) és semblant al de les persones LGTB autòctones, que sovint senten la pressió de la comunitat i han de marxar del lloc d'origen per viure amb més llibertat. També comparteixen que no es vol fer patir a la família i marxar és, en ocasions, l'opció de poder trobar un equilibri i viure la pròpia vida sense xocar amb la família i la comunitat.

La clau perquè es produeixi la possibilitat d'intervenció és que hi hagi espais de diàleg intercultural, element que diversos entrevistats apunten que falta. Uns dels espais on s'està produint aquest intercanvi són els cursos de català per a persones immigrants, les Escoles d'Adults, els centres cívics i les Associacions de Mares i Pares d'Alumnes. En aquest sentit la Núria,

tècnica de ciutadania, apunta que la intervenció s'hauria d'integrar en aquests espais ja existents en comptes d'intentar generar-ne de nous. La Nadia coincideix en què les classes de català són un espai on es produeixen oportunitats de reflexió i d'obertura, però també assenyala que a l'agrupar moltes persones de la mateixa comunitat també hi ha una pressió grupal i una por a la crítica que dificulta les possibilitats de diàleg.

Anàlisi personal municipal

Atenent que la institució pública és un bon espai per començar a aplicar la perspectiva LGTB i ha de ser un exemple per la resta de la societat, resulta necessari conèixer quina és la situació actual en relació a aquesta temàtica per poder tenir un punt de partida en les propostes a incloure dins el Pla comarcal d'igualtat per raó d'orientació sexual i identitat de gènere.

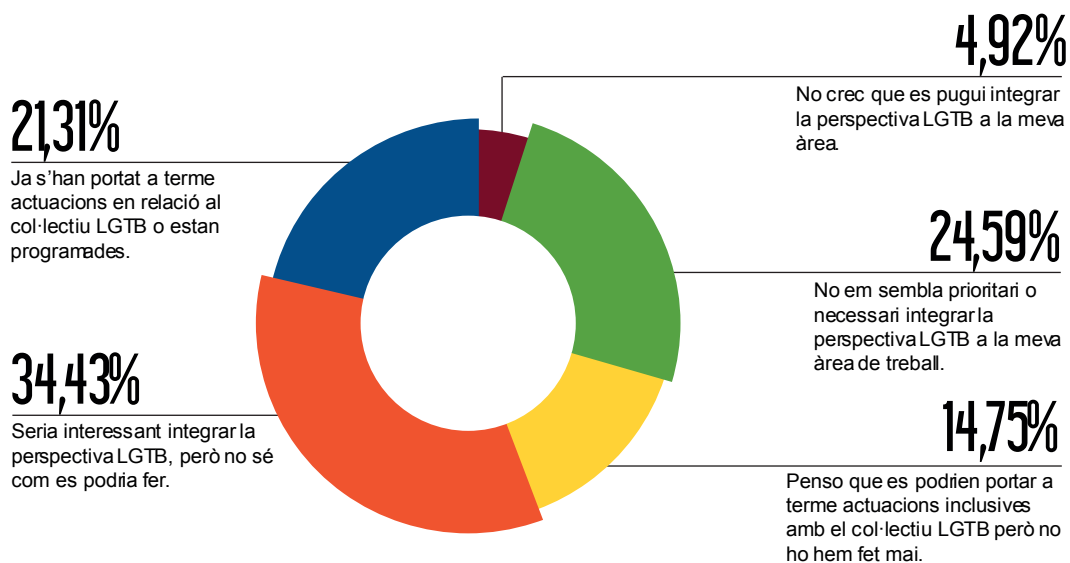
4.1. Incorporació de la perspectiva LGTB

La majoria de les persones enquestades (70,49%) expressen la possibilitat i interès per incloure la perspectiva LGTB en la seva àrea

de treball. En un 21,31% ja ha dut a terme accions o té previsió de fer-ho, un 14,75% ho podria integrar encara que no ho ha fet encara i un 34,43% considera que seria interessant, però no sap com fer-ho. Un 29,51% de les persones que han respost opinen que és impossible integrar la perspectiva LGTB o no la consideren necessària o prioritària per a la seva àrea de treball.

Veiem, per una banda, l'interès per poder incloure la perspectiva LGTB i, alhora, la necessitat d'informar i formar perquè es pugui aplicar en els casos en els que es percep com interessant i/o necessari i perquè es vegi la seva utilitat en tots els àmbits de treball.

Aplicabilitat perspectiva LGTB

Si analitzem la pregunta 1 en relació amb la mida del municipi trobem que:

- Només en municipis amb més de 10.000 habitants s'han dut a terme accions en relació a LGTB (22,95%).
- A la majoria de municipis inferiors a 10.000 habitants ho troben interessant però no saben com fer-ho (47,05%) o no ho veuen prioritari o necessari (35,29%).

Si analitzem la pregunta 1 en relació a l'àrea municipal trobem que:

- Les àrees en les que més comunament s'han fet accions o es tenen contemplades són Igualtat, Benestar Social i Cultura.
- Les àrees on resulta interessant poder aplicar la perspectiva LGTB però no se sap com fer-ho són: Benestar Social, Joventut, Esports, Promoció Econòmica, Seguretat Ciutadana, Alcaldia, Salut Pública i Ensenyament. La majoria d'aquestes àrees treballen directament amb persones i, per tant, és més possible que es trobin amb persones del col·lectiu LGTB.
- Les àrees on hi ha menys predisposició en l'aplicabilitat de la perspectiva LGTB (no ho veuen necessari o prioritari o no creuen que es pugui aplicar) són: Benestar Social, Alcaldia i Urbanisme.
- Es troba, per tant, que a l'àrea de Benestar Social és on es troben respostes més divergents, també per ser l'àrea amb més representació.

En relació a les accions que ja s'han dut a terme, que coincideixen amb les propostes, tenen a veure amb la informació (per sensibilitzar i

normalitzar), la formació, l'actuació als centres educatius, la integració de la lluita per no segregat, la difusió i recolzament a l'associació TALCOMSOM i l'aprovació d'una moció contra l'homofòbia i la transfòbia.

4.2. Transversalitat del tema

En relació a la pregunta de si consideren que hi ha accions que s'haurien de portar termes des d'altres àrees o de forma transversal, en general s'hi està d'acord. Les àrees que més es nombren perquè es tingui present són Joventut, Igualtat, Cultura i Educació. Es menciona també gent gran com a col·lectiu diana. En general, es dona més rellevància la seva aplicabilitat en les àrees en les que es treballa directament amb persones. S'exposa que hi hagi vinculació amb igualtat.

Sembla haver-hi cert consens en assolir la normalització del col·lectiu i que "la població general conegui més la realitat de la població LGTB en el sentit de trencar prejudicis i estereotips establerts" (dona, 30-39 anys, >10.000 hab., benestar social i serveis personals), encara que no se sàpiga prou bé com aconseguir-ho. No obstant, també hi ha l'opinió de no realitzar accions concretes per no segregat el col·lectiu i estigmatitzar-lo.

Es planteja la necessitat de formar el personal de l'ajuntament, tal i com expressa la següent resposta:

Penso que sigui quina sigui l'àrea de treball, la raó de ser d'aquest no canvia, el que sí que pot canviar és la mirada de les persones que hi treballen. En aquest sentit, penso que són importants les accions de sensibilització, per tal que els professionals ho integrin dins la normalitat i dins la llibertat que cada persona té a escollir l'orientació sexual. (Dona, 30-39 anys, >10.000 hab., Benestar Social)

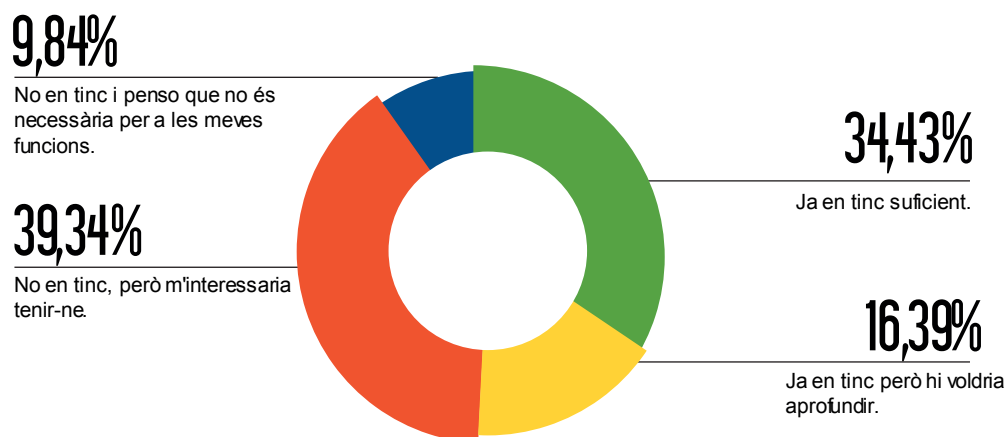
S'aporten accions concretes com: oferir formació (genèrica des de Recursos Humans, formació dels cossos seguretat per facilitar la denúncia d'agressions i conèixer llei...), visualitzar el compromís polític contra l'homofòbia, elaborar protocols contra l'assetjament sexual per raó de sexe i orientació sexual que es difonguin entre el personal dels ajuntaments, organitzar alguna campanya pública, difondre la llei, crear una comissió interna a l'ajuntament amb representació tècnica, crear una comissió de treball que planifiqui un mínim de dues accions a l'any, coordinar-se amb sanitat per abordar el tema del VIH

entre la població gai, projectar un documental sobre la gent gran LGTB, canviar documents on només es reflecteix "pare" i "mare", oferir assessorament a les escoles en temes de diversitat, i integrar la perspectiva LGTB en la formació sobre sexualitat.

4.3. Formació

La meitat de les persones enquestades (50,82%) afirmen tenir formació en temàtiques LGTB. El 55,73% voldrien formació en aquestes temàtiques, d'aquestes el 70,59% no tenen cap tipus de formació i el 29,41% en tenen i hi voldrien aprofundir.

El 44,27% persones enquestades no voldrien més formació, la majoria (77,78%) perquè consideren que ja en tenen suficient. Només un 9,84% de les persones enquestades no tenen cap tipus de formació i no en voldrien tenir.

Si analitzem la pregunta en relació amb el sexe de la persona trobem que:

- Hi ha més dones que expressen tenir formació suficient (42,22%) en comparació amb els homes (12,5%).
- Hi ha més homes que tenen formació i en voldrien més (31,25%) en comparació amb les dones (11,11%).
- El 50% dels homes i el 35,56% de les dones no tenen formació però en voldrien. I el 11,11% de les dones i el 6,25% dels homes no veuen necessària la formació tot i no tenir-ne.
- La majoria de les dones (53,33%) tenen formació en temàtica LGTB; en canvi, la majoria dels homes (56,26%) no en tenen. El mateix percentatge de dones, però, no volen rebre més formació en contraposició al 81,25% d'homes que sí que ho volen.

Si analitzem la pregunta 3 en relació amb la mida del municipi trobem que:

- La majoria de treballadors i treballadores de municipis de més de 10.000 habitants expressen tenir formació (70,45%). D'aquests, més o menys la meitat consideren que tenen suficient formació i l'altra meitat en voldria més. Aproximadament la meitat del total (52,22%) voldrien rebre informació.
- De les poblacions de menys de 10.000 habitants, la majoria (52,94%) no tenen formació en temàtica LGTB però els hi interessaria poder-ne tenir. En total, un 81,51% voldria rebre formació.
- Els i les professionals de les poblacions de més de 10.000 habitants semblen tenir

més formació en comparació amb les persones professionals de les poblacions de menys de 10.000 habitants.

Si analitzem la pregunta 3 en relació amb l'àrea de l'Ajuntament trobem que:

- Del personal de les 22 àrees, el 77,23% afirma no tenir formació en temàtica LGTB però voler-ne. Només el personal de Medi Ambient té com a opció majoritària ja tenir suficient formació i no voler-ne més.
- Les àrees en les que s'expressa tenir formació són: Alcaldia, Benestar social, Cultura i Medi Ambient.
- I les àrees que més expressen no tenir formació són: Benestar social, Joventut, Cultura i Seguretat ciutadana.

En relació amb la pregunta 1, veiem que un 24,59% no consideren prioritari o necessari aplicar la perspectiva LGTB a la seva àrea, i el 9,84% de les persones enquestades no tenen formació ni en volen.

4.4.

Necessitat de les polítiques d'igualtat LGTB

Al final del qüestionari adreçat al personal municipal hi havia la possibilitat de fer aportacions obertes. Entre les persones que van optar per fer alguna aportació en aquest espai obert, es va produir un debat sobre la necessitat de fer polítiques d'igualtat per raó d'orientació sexual i identitat de gènere. Hi ha diverses persones que consideren que no és necessari realitzar polítiques concretes perquè suposa estigmatitzar el

col·lectiu. D'altres comenten que en la seva àrea es tracta a totes les persones per igual sense distinció i, per tant, no té sentit aplicar cap perspectiva en relació a cap col·lectiu específic:

Considero que a la meva àrea, no hi ha diferència entre el tracte del col·lectiu LGTB i la resta. Tothom és igual. I no puc parlar per totes les àrees, però diria que en la immensa majoria passa el mateix. La veritat és que no acabo de veure la utilitat del projecte aquest "Osona, una comarca amb tots els colors". (Dona, 30-39 anys, municipi 5000-10000 hab., àrees: Medi ambient, Salut pública, Consum)

L'única cosa que em fa por és que, en lloc de normalitzar-ho, s'acabi convertint en un col·lectiu d'exclusió, si s'hi fan polítiques concretes. (Dona, 30-39 anys, >10000 hab., àrea: Seguretat ciutadana)

Cal dir que aquests arguments són els mateixos que se solen utilitzar per qüestionar la necessitat de les polítiques d'igualtat dona/home.

Conclusions

En aquest apartat recollim de forma sintètica les idees clau que es desprenen dels resultats de la primera fase del projecte.

- **Diversitat.** Estem davant d'un col·lectiu molt heterogeni que ens mostra que més enllà dels estereotips, hi ha persones amb circumstàncies i necessitats molt diferents, fet que visibilitza que cal intervenir en diverses àrees de la política municipal: gent gran, educació, comunicació, cultura, seguretat ciutadana, igualtat, etc.
- **Invisibilitat.** Tot i que hem trobat casos de discriminacions, agressions (sobretot verbals) i actes de violència simbòlica, podríem dir que no n'hi ha més perquè la major part del col·lectiu evita visibilitzar-se per por al que diran o a ser agredits.
- **Agents de transformació social.** Les persones que viuen obertament la seva orientació sexual i la seva identitat de gènere suposen pels seus entorns una oportunitat de repensar i obrir la ment respecte aspectes com el gènere i la sexualitat.
- **Heterosexisme.** En molts àmbits estudiats, més que homofòbia, hem trobat molts casos d'heterosexisme, és a dir, de presumpció d'heterosexualitat: en formularis de l'Administració, en l'educació sexual a les escoles, en el tracte amb professionals de la salut, etc.
- **Interconnexió.** Les realitats del col·lectiu en els diferents àmbits no es poden entendre separatament, ja que estan interrelacionades. Per exemple, l'acceptació familiar o de les amistats apareix com un factor clar que empodera les persones LGTB i els permet viure obertament en altres àmbits com el laboral, l'educatiu o l'espai públic.
- **Gènere.** S'observa la vinculació de l'homofòbia i la transfòbia amb la violència de gènere. Les agressions i discriminacions que rep el col·lectiu LGTB es deuen a que trenquen amb la definició normativa del gènere: lesbianes, gais i bisexuals transgredeixen la norma de la complementarietat masculí/femení en l'àmbit del desig; les persones transsexuals no segueixen la vinculació sexe/gènere; i les persones intersexuals tenen uns cossos que no encaixen en la classificació mascle/femella.

- **Homofòbia liberal.** Està molt establerta la lògica segons la qual s'accepten les persones LGTB sempre i quan no facin una expressió pública de la seva identitat de gènere o orientació sexual. Això, en el cas de les persones transsexuals, implica que han de tractar de viure la seva identitat de gènere sentida amagant el seu procés de transició. I en el cas de lesbianes, gais i bisexuals es tradueix en negar la legitimitat de l'expressió pública d'afecte. Aquesta és una lògica que també està interioritzada per una gran part del col·lectiu.
- **Reptes.** Dels diferents reptes que tenim damunt la taula, en el context en el que s'ha portat a terme l'estudi destaquem: com combatre la invisibilització pública del col·lectiu fora de les grans ciutats, com treballar el tema de la diversitat sexual entre la població immigrant d'origen marroquí, i com dissenyar intervencions en els municipis amb menys habitants.
- **Oportunitats.** Entre el personal municipal que ha respost el qüestionari s'observa que hi ha una voluntat de formar-se per saber com fer polítiques que integrin el col·lectiu LGTB. Per tant, identifiquem que hi ha una part del personal municipal amb ganes de revisar la seva feina, de fer un esforç per incorporar aquesta perspectiva i per participar en la següent fase del procés: el disseny participatiu del pla d'igualtat per raó d'orientació sexual i identitat de gènere d'Osona.

Continuïtat del projecte

Aquest informe ha recollit el treball desenvolupat durant la primera fase del projecte, centrada en conèixer les realitats del col·lectiu LGTB a Osona, saber l'actitud del personal municipal sobre el tema i començar a recollir propostes que permetin dissenyar i implementar mesures per fer una comarca més integradora amb la diversitat sexual i de gènere.

La següent fase del procés (de setembre a desembre de 2015) té com a objectiu establir un procés participatiu a través del qual establir quines mesures concretes haurà de tenir el futur Pla d'Igualtat per raó d'orientació sexual i identitat de gènere d'Osona.

CALENDARI

Tasques	setembre	octubre	novembre	desembre
Document de diagnosi versió definitiva	■			
Difusió Jornada de presentació i debat		■		
Celebració Jornada de presentació i debat		■		
Difusió tallers participatius		■		
Celebració tallers participatius (21-28 d'octubre)		■		
Redacció proposta pla			■	
Reunió grup motor (feedback proposta pla)			■	
Redacció proposta definitiva pla			■	

Aquesta fase s'articula a partir de dos eixos:

1. Sessió oberta de presentació i debat dels resultats de la primera fase (octubre)

2. Tallers de formació i participació adreçats principalment a treballadors municipals de les diferents àrees però oberts a la participació de persones que hi vulguin prendre parts com professionals, representants d'associacions o a títol individual. Cada taller tindrà 4 hores de durada i es dividirà en dues sessions de 2 hores cadascuna. La segona sessió se celebrarà al cap d'una setmana.

Taller	Horari	Dies (1a i 2a sessió)	Lloc
1	Matí (de 9 a 11h)	21 i 28 d'octubre	Vic (Consell Comarcal)
2	Matí (de 12 a 14h)	20 i 27 d'octubre	Manlleu
3	Tarda (de 18 a 20h)	20 i 27 d'octubre	Vic (Centre Cívic Pau Raba)

L'estructura de les sessions serà la següent:

Sessió	Activitat	Durada
1	Presentació del procés i del taller	10'
	Formació general LGTB	50'
	Presentació resultats diagnosi	45'
	Debat	15'
2	Impressions i records de la setmana anterior	10'
	Presentació polítiques d'igualtat inclusives LGTB	45'
	Grups de treball temàtics (en base a propostes)	45'
	Posada en comú	20'

Finalment, la **presentació pública** del pla es farà el gener o febrer de 2016 i el mes de juny de 2016 es presentarà el procés en la conferència internacional European Rainbow Cities, organitzada per la UVic-UCC.

Referències bibliogràfiques

Bauman, Z. (2007). *Tiempos líquidos. Vivir en una época incertidumbre*. Barcelona: Tusquets.

COGAM (2013). *Homofobia en las aulas*. Madrid: COGAM.

Coll-Planas, G., Bustamante, G. & Missé, M. (2009), *Transitant per les fronteres del gènere. Estratègies, trajectòries i aportacions de joves lesbianes, gais i trans*. Barcelona: Observatori Català de la Joventut.

Coll-Planas, G. & Missé, M. (2009). *Diagnòstic de les realitats de la població LGTB de Barcelona*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

Eribon, D. (1999). *Reflexiones sobre la cuestión gay*. Barcelona: Anagrama.

Estruch, J. (1996). *Secularització i pluralisme en la societat catalana d'avui*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

FRA [Fundamental Rights Agency] (2009). *Homophobia and Discrimination on Grounds of Sexual Orientation in the EU Member States: Part II - The Social Situation*. Viena: European Union Agency for Fundamental Rights.

FRA [Fundamental Rights Agency] (2014). *Being Trans in the European Union. Comparative analysis of EU LGBT survey data*. Luxemburg: Publications Office of the European Union.

Jaspal, R., & Cinnirella, M. (2014). Hyper-affiliation to the Religious In-group Among British Pakistani Muslim Gay Men. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 24(4), 265–277.

Kendili, I., Berrada, S., & Kadiri, N. (2010). Homosexuality in Morocco: Between cultural influences and life experience. *Sexologies*, 19(3), 153–156.

- Kligerman, N. (2007). Homosexuality in Islam: A Difficult Paradox. *Macalester Islam Journal*, 2(3).
- Law, C. L., Martinez, L. R., Ruggs, E. N., Hebl, M. R., & Akers, E. (2011). Trans-parency in the workplace: How the experiences of transsexual employees can be improved. *Journal of Vocational Behavior*, 79(3), 710-723.
- Mepschen, P., Duyvendak, J. W., & Tonkens, E. H. (2010). Sexual Politics, Orientalism and Multicultural Citizenship in the Netherlands. *Sociology*, 44(5), 962–979.
- Mira, Alberto (2004). *De Sodoma a Chueca. Una historia cultural de la homosexualidad en España en el siglo XX*. Madrid: Egales.
- Roca Bayón, C. (2013). Creixen les denúncies per homofobia.
Anuari Mèdia.cat: <http://www.media.cat/anuari/creixen-les-denuncies-per-homofobia/>
- Sandfort, T. G. M., & Reddy, V. (2013). African same-sex sexualities and gender-diversity: an introduction. *Culture, Health & Sexuality*, 15(sup1), 1–6.
- Schilt, K., & Wiswall, M. (2008). Before and after: Gender transitions, human capital, and workplace experiences. *The BE Journal of Economic Analysis & Policy*, 8(1).
- Takács, J. (2006). Social exclusion of young lesbian, gay, bisexual and transgender (LGTB) people in Europe. Bruselas: ILGA-Europe & IGLYO.
- Taia, A. (2007). *El Ejército de Salvación*. Zarautz: Alberdania.
- Taia, A. (2009). *Una melancolia àrab*. Zarautz: Alberdania.
- Whittle, S., Turner, L., Al-Alami, M., Rundall, E., & Thom, B. (2007). *Engendered penalties: Transgender and transsexual people's experiences of inequality and discrimination*. Wetherby: Communities and Local Government publications.
- Yaren, Ö. (2009). Trans-identical Intersections: Queer and Migrant Film Practices in Europe. In *Media Culture and Identity in Europe* (pp. 300–313). Istanbul: Bahçesehir University Press.

Annex 1.

Qüestionari col·lectiu LGTB i població general

En primer lloc, ens agradaria conèixer quines consideres que són les principals problemàtiques de lesbianes, gais, bisexuals i transsexuals a la comarca d'Osona.

- Pots contestar tant en català com en castellà.
- Et suggerim algunes preguntes per cada àmbit però la resposta és lliure i et pots esplaïar tan com vulguis. Si hi ha cap pregunta que no vols contestar, pots deixar-la en blanc.
- Si vols, pots il·lustrar la teva opinió amb experiències que hagis viscut.
- Pots incloure propostes de millora al llarg del qüestionari o al final del mateix.
- El qüestionari és confidencial, en cap moment has de posar el teu nom o informació que consideris que et pugui identificar.

1. A l'espai públic:

Et trobes algun problema quan vas pel carrer, quan estàs en una plaça o un parc, quan viatges en transports públics...? Has rebut insults o agressions per expressar la teva afectivitat o la teva identitat de gènere en públic?

2. A la feina:

Has viscut alguna discriminació? Tens problemes per trobar feina? Pots comentar amb naturalitat aspectes de la teva sexualitat o identitat de gènere a l'entorn laboral?

3. A l'àmbit educatiu/formatiu:

Quina és la teva experiència en l'àmbit educatiu? Com tracten el professorat i l'alumnat les persones LGTB? Com es planteja el tema de la diversitat sexual i de gènere a les aules?

4. En les relacions interpersonals (família, amistats):

Quines creus que són les principals problemàtiques? Ha canviat alguna de les teves relacions degut a donar a conèixer la teva orientació sexual o identitat de gènere?

5. Als llocs d'oci:

Has tingut algun problema activitats culturals, discoteques, bars, festes majors, carnestoltes, etc.? Quines experiències has tingut en l'àmbit esportiu? Creus que falta algun tipus d'espai de trobada?

6. Als centres sanitaris:

Has tingut algun problema al teu Centre d'Atenció Primària (CAP), a Urgències, a una sala d'espera, a una farmàcia... degut a la teva orientació sexual o identitat de gènere?

7. A serveis o espais de l'Administració pública:

En alguna ocasió t'has sentit discriminat/da a centre cívics, oficines d'atenció a la ciutadania, serveis socials...? Has rebut un tracte adequat per part del personal de l'Administració (personal d'atenció públic, policia local, treballadors/es socials...)?

8. Altres àmbits:

Si creus que hi ha alguna problemàtica o proposta que no es pot incloure en els punts anteriors (espais de culte religiós, mitjans de comunicació, justícia, etc.), pots fer-ho a continuació.

9. Propostes:

Com es podrien resoldre aquestes problemàtiques? Quines mesures s'haurien de prendre el teu municipi per tal de millorar la situació de lesbianes, gais, bisexuals i transsexuals?

Per tal de conèixer el perfil de les persones que heu contestat, hi ha un darrer bloc de preguntes:

Com et defineixes? (pots marcar més d'una opció)

- Lesbiana
- Gai
- Home bisexual
- Dona bisexual
- Home transsexual
- Dona transsexual
- Altres (omple a continuació)
- Home heterosexual
- Dona heterosexual

Quina edat tens?

- Menys de 18 anys
- De 18 a 25 anys
- De 26 a 35 anys
- De 36 a 45 anys
- Més de 45 anys

Quina població té el municipi on vius?

- Més de 30.000 habitants (Vic)
- Entre 5.000 i 30.000 habitants (Manlleu, Torelló, Centelles, Tona, Taradell i Roda de Ter)
- Menys de 5.000 habitants (la resta de municipis d'Osona com ara Gurb, L'Esquirol, Sant Pere de Torelló, Sant Quirze de Besora o El Brull).

Quin és el teu nivell d'estudis acabats?

- Primària incompleta
- Estudis obligatoris o fins als 16 anys (EGB, ESO, FP1, PGS...)
- Estudis secundaris postobligatoris a partir dels 16 anys (FP2, batxillerat, CFGM, BUP i COU)
- Estudis superiors (CFGS, Diplomatura, Llicenciatura, Doctorat)

Si vols rebre més informació sobre el procés, pots seguir la informació al blog o escriure'ns a ceig@uvic.cat, gràcies!

Annex 2.

Qüestionari treballadors municipals

Aquest és un qüestionari adreçat a persones que treballen en les diferents àrees de l'administració a Osona. El qüestionari s'emmarca en el projecte "Osona, una comarca amb tots els colors", impulsat pel Consell Comarcal, diferents ajuntaments d'Osona i l'associació TALCOMSOM.

El projecte té com a objectiu conèixer les realitats de la població lesbiana, gai, transsexual i bisexual (LGTB, en endavant) a la comarca i així poder dissenyar un Pla d'igualtat per raó d'orientació sexual i identitat de gènere que reculli les possibles accions a dur a terme als municipis.

Per poder-ho fer, l'opinió de les persones que treballen a l'administració és fonamental, per això us adrecem un breu qüestionari anònim per conèixer el vostre parer i, en base a aquest, dissenyar els propers passos.

1. En relació amb el col·lectiu LGTB, des de la teva àrea de treball... (marca l'opció que més s'ajusti a la teva posició)

- Ja s'han portat a terme actuacions en relació al col·lectiu LGTB o estan programades.
- Penso que es podrien portar a terme actuacions inclusives amb el col·lectiu LGTB però no ho hem fet mai. Seria interessant integrar la perspectiva LGTB, però no sé com es podria fer.
- No em sembla prioritari o necessari integrar la perspectiva LGTB a la meva àrea de treball.
- No crec que es pugui integrar la perspectiva LGTB a la meva àrea.

Si a la pregunta anterior has marcat les opcions 1 o 2, ens pots indicar quines accions heu portat a terme, teniu previst portar a terme o consideres que es podrien portar a terme?

2. Si consideres que hi ha accions que s'haurien de portar a terme des d'altres àrees o de forma transversal, indica'ns quines a continuació:

3. En relació a la formació sobre el col·lectiu LGTB... (marca l'opció que més s'ajusti a la teva posició)

- Ja en tinc suficient.
- Ja en tinc però hi voldria aprofundir.
- No en tinc, però m'interessaria tenir-ne.
- No en tinc i penso que no és necessària per a les meves funcions.

4. A continuació deixem un espai per si vols fer algun comentari o proposta en relació al tema del projecte

5. Per tal de conèixer el perfil de les persones que heu contestat, hi ha un darrer bloc de qüestions:

Gènere

Dona

Home

Edat

Menys de 30 anys

30-39 anys

40-49 anys

50-59 anys

Més de 59 anys

Mida del municipi en el que treballes

Més de 10.000 habitants (Vic, Manlleu, Torelló)

Entre 5.000 i 10.000 habitants (Tona, Centelles, Roda de Ter, Taradell)

Entre 1.000 i 5.000 habitants (Balenyà, Calldetenes, Folgueroles, Gurb, etc)

Menys de 1.000 habitants (Alpens, Brull, Collsuspina, Espinelves, Lluçà, Malla, Masies de

Roda, Montesquiu, etc.)

Àrea en la que treballes (se'n pot seleccionar més d'una)

Alcaldia

Participació

Ensenyament

Cultura

- Esports
- Joventut
- Benestar social
- Economia i hisenda
- Urbanisme
- Seguretat ciutadana
- Promoció econòmica
- Medi ambient
- Serveis personals
- Salut pública
- Consum
- Serveis territorials
- Habitatge
- Altres (obert)

Annex 3.

Difusió del procés

01. Difusió del projecte i de l'acte de presentació

VicDones – SIAD Osona

A l'acte de presentació de la Llei contra l'homofòbia, a càrrec de la Secretaria de Família de la Generalitat, es va anunciar que a la comarca i concretament als municipis de Vic, Manlleu, Torelló i Mancomunitat... es duria a terme un procés de diagnosi per a l'elaboració d'un Pla LGTB (4/2/15).

- Dissenyar del lema i imatge “Osona una comarca amb tots els colors”. Amb aquest logo es van imprimir 2000 flyers i 500 cartells que es van distribuir a equipaments públics de Centelles, Tona, Balenyà, Manlleu, Taradell, Roda de Ter, Santa Eulàlia de Riuprimer, Sant Hipòlit de Voltregà, Seva, Sant Miquel de Balenyà, Torelló, Sant Pere de Torelló, Sant Quirze de Besora, Torelló i Vic.
- L'acte de presentació del procés del 30 d'abril es va difondre a través de:
 - Notícia a la Pàgina web del Consell Comarcal i de l'Ajuntament de Vic
 - Perfil facebook del VicDones-SIAD Osona
 - Mailing a la base de dades del VIDones-SIAD Osona (entitats de la comarca, persones a títol individual, professionals de l'àmbit de la sanitari, cossos policials, educació..., tècnics municipals de la comarca, centres educatius, etc), aproximadament són entre 250 i 300 adreces de correu electrònic
 - Es va penjar la notícia a les dues intranets la de l'Ajuntament de Vic i la del Consell Comarcal
 - Correu a tots els ajuntaments de la comarca
 - Twitter Consell Comarcal

Manlleu

- Mailing a tot el personal de l'Ajuntament de Manlleu, centres escolars, entitats i associacions del municipi.
- Notícia al web de l'Ajuntament de Manlleu, la ràdio de Manlleu i elter.net.

Torelló

- Notícia al web de l'Ajuntament de Torelló, al Torelló Jove, al Facebook i al twitter.
- Radio Ona i al Setmanari Torelló.

Mancomunitat

- Mailing a tots els regidors de serveis socials dels pobles de la Mancomunitat La Plana, als responsables de comunicació, tècnics de totes les àrees de la Mancomunitat la Plana, associacions de dones, escoles d'adults de Tona i Taradell, Institut de Tona i de Taradell, Biblioteques, etc.
- Notícia a la web de la Mancomunitat La Plana Notícia, twitter i facebook
- Difusió a través de cartells i flyers als diversos municipis de la Mancomunitat La Plana

TALCOMSOM

- Correu: Mail i mail recordatori socis i simpatitzants de la presentació
- Correu: Mail premsa i altres entitats de la nota de premsa de la presentació convocant a la presentació
- Web: Secció Agenda, com a activitat de TALCOMSOM
- Twitter: varies piulades. El twitter de TALCOMSOM també es pot veure a través de la pàgina principal del web
- Facebook

UVic-UCC

- Llista de distribució del Centre d'Estudis Interdisciplinaris de Gènere (1.000 persones aproximadament)

02. Acte de presentació del projecte (30 d'abril de 2015) a El Sucre

03. Difusió del qüestionari a la població general

VicDones – SIAD Osona

- Entrevista de Núria Muñoz a Ràdio Vic (16 de juny).
- Notícia al web del Consell Comarcal i de l'Ajuntament de Vic
- Perfil facebook del VicDones-SIAD Osona (s'anava actualitzant i posant a l'inici)
- Mailing a la base de dades del VicDones-SIAD Osona (entre 250 i 300 adreces de correu electrònic)
- Notícia a les dues intranets la de l'Ajuntament de Vic i la del Consell Comarcal
- Correu específic a companys i companyes municipals. Aquest qüestionari més general, no es va enviar directament al personal de l'ajuntament
- Enviament a la tècnica de ciutadania de l'Ajuntament de Vic perquè ho fes arribar a totes les entitats de Vic. I va estar penjat en el butlletí durant diversos números.
- Correu electrònic a tots els ajuntaments de la comarca, també a algun o alguna tècnica concreta (joventut... serveis socials)
- Twitter Ajuntament i Consell comarcal
- Participació en la presentació dels plans locals i informe contra la homofòbia OCH - Dixit Vic - 11 de juny.

Manlleu

- Mailing a tot el personal de l'Ajuntament de Manlleu, centres escolars, entitats i associacions del municipi.

- Notícia al web de l'Ajuntament de Manlleu i al Diari de Manlleu.
- Difusió a través de cartells i flyers per tot el municipi.

Torelló

- Es va enviar a 128 entitats que consten en el registre Municipal.
- Notícia al web de l'Ajuntament de Torelló, al Torelló Jove, al Facebook i al twitter.
- Ràdio Ona i al Setmanari Torelló

Mancomunitat

- Mailing a tots els regidors de serveis socials dels pobles de la Mancomunitat La Plana, als responsables de comunicació, tècnics de totes les àrees de la Mancomunitat la Plana, associacions de dones, escoles d'adults de Tona i Taradell, Institut de Tona i de Taradell, Biblioteques, serveis d'informació juvenils, etc.
- Notícia a la web de la Mancomunitat La Plana, twitter i facebook
- Difusió a través de cartells i flyers als diversos municipis de la Mancomunitat La Plana

TALCOMSOM

- Enviament de la nota de premsa de l'acte per correu electrònic a simpatitzants, socis, premsa i entitats
- Participació en la presentació dels plans locals i informe contra la homofòbia OCH - Dixit Vic (11 de juny).
- Web: notícia de la presentació 30 d'abril + link del qüestionari.
- Web: notícia de la presentació 11 de juny Dixit amb video de la notícia d'El 9 Nou + Pdf resum presentació Isàvena (notícia posada a la web el 21 de juny)

- Web: notícia de la presentació 11 de juny Dixit amb el video que va fer el Dixit. (notícia posada a la web el 7 de Juliol)
- Web: Les dues presentacions posades a l'Agenda com a activitat de TALCOMSOM.
- Twitter: varies piulades. El twitter de TALCOMSOM també es pot veure a través de la pàgina principal del web.
- Correu: mail i mail recordatori socis i simpatitzants
- Web: banner amb el logo i link del blog "Osona, una comarca amb tots els colors" a la pàgina principal del web durant els mesos que estava actiu el blog amb el qüestionari.
- Flyers i cartells a la mostra d'entitats de Vic i a diverses activitats que varem realitzar.
- Twitter: varies piulades. El twitter de TALCOMSOM també es pot veure a través de la pàgina principal del web.

UVic-UCC

- Entrevista de Gerard Coll-Planas a Ràdio Ona, emissora municipal de Torelló (5.4.15)
- Enviament a tots els estudiants de Grau de la UVic-UCC: 4.343 persones

04. Difusió del qüestionari al personal municipal

VicDones – SIAD Osona

- Intranets Consell Comarcal de Serveis Socials i de l'Ajuntament de Vic
- Correu directe a la plantilla de l'Ajuntament de Vic
- Correu a contactes serveis socials Consell Comarcal

- Correu a la coordinadora de Serveis Socials perquè ho passes a d'altres àrees.
- Correu a la tècnica oficina jove del Consell perquè ho passes als i les tècniques dels punts joves
- Correu informatiu a tots els ajuntaments de la comarca

Manlleu

- Mailing a tot el personal de l'Ajuntament de Manlleu
- Mailing a caps d'àrea per reforçar participació de treballadores i treballadors

Torelló

- Mailing a tot el personal de l'Ajuntament de Torelló

Mancomunitat

- Mailing a tots els regidors de serveis socials dels pobles de la Mancomunitat La Plana, als tècnics i tècniques de totes les àrees de la Mancomunitat la Plana, altres tècnics municipals, directors/es de les escoles d'adults de Tona i Taradell, directors de l'Institut de Tona i de Taradell, directors i directores de les Biblioteques, responsables dels serveis d'informació juvenils, etc.